

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ , અમદાવાદ સમક્ષ

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૧૯૪/૨૦૦૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વી. પી. પટેલ

=====

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી હા.

આપવામાં આવી શકે છે?

૨ પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે નહીં?

હા.

૩ શું તેમના સ્વામી ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?

ના.

જ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ ના.

કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો

સમાવેશ થાય છે?

=====

અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન તરફે ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર

વિરુદ્ધ

કર્નાવતી સેલ્સ કોર્પોરેશન વતી કનૈયાલાલ પન્નાલાલ અને જ અન્ય (ઓ)

=====

ઉપસ્થિત

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ માટે સુશ્રી જીર્ગા ડી ઝવેરી

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩, ૪ માટે શ્રી આનંદ જી ભટ્ટ
(૧૨૦૨)

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩, ૪ માટે શ્રી હાર્દિક એ દવે
(૩૭૬૪)

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૫ માટે પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર (૨)

=====

કોરમ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તીશ્રી વી.પી. પટેલ

તારીખ: ૧૩/૦૨/૨૦૨૦

મૌખિક ચુકાદો

૧. અપીલકર્તા અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશને (ટૂંકમાં એએમસી) તેના ફૂડ ઈન્સ્પેક્ટર મારફતે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ (ત્યારબાદ "કોડ" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ આ અપીલ દાખલ કરી છે, જે વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, કોર્ટ નં. ૬, અમદાવાદ (ટૂંકમાં 'વિદ્વાન નીચલી અદાલત') દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬ / ૧૯૯૮ માં પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશ તારીખ ૨૨.૧૦.૨૦૦૭ થી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા વિદ્વાન નીચલી અદાલતે પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ, ૧૯૫૪ (અહીં "પીએફએ એક્ટ" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) ની કલમ ૭(i)(ii) સાથે વાંચતા કલમ ૧૬(૧)એ(i) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે કોડની કલમ ૨૪૮(૧) હેઠળ પ્રતિવાદીઓ આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી મૂક્યા છે.

૨. અપીલકર્તા માટે વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી જીર્ગા ઝવેરી અને પ્રતિવાદીઓ-મૂળ આરોપીઓ માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી હાર્દિક એ દવે સાથે વિદ્વાન વકીલ શ્રી આનંદ ભટ્ટને સાંભળ્યા.

કેસની હકીકતો:

૩.૧ સંબંધિત સમયે શ્રી હર્ષદરાય એચ. દવે એએમસીની ફ્લાઈંગ સ્કવોડમાં ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. તેઓની નિમણૂક સરકારી ગેઝેટ તારીખ ૧૭.૯.૧૯૬૬ ના સીરીયલ નં. ૧૬૦ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. ૧૮.૦૯.૧૯૯૭ ના રોજ સવારે ૧૧.૦૦ કલાકે ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી હર્ષદરાય એચ. દવે અને તેમના પટાવાળા શ્રી ટેકવાણીએ ખાણીપીણીના નમૂના લેવા માટે કર્ણાવતી સેલ્સ કોર્પોરેશન, ડાયમંડ કોમ્પ્લેક્સ, નવજીવન પ્રેસ રોડ, નવરંગપુરા, અમદાવાદના પરિસરની મુલાકાત લીધી હતી. તે સમયે આરોપી નં. ૨ હાજર હતા અને વ્યવસાય કરતા હતા. તેથી, ફરિયાદીએ નમૂના એકત્ર કરવા માટે પંચ સાક્ષી તરીકે શ્રી અશોકકુમાર શ્યામસુદાને બોલાવ્યા. તપાસ કરતા ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરને ઉક્ત પરિસરમાં કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખાના ૧૦૦૦ પાઉચ/પેકેટો મળી આવ્યા. ઉક્ત ગુટખાની ગુણવત્તા અને કિંમત અંગે પૂછપરછ કરતા, આરોપી નં. ૨ એ જણાવ્યું કે તે 'કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખા' છે અને એક પાઉચની કિંમત રૂ. ૦.૫૦ છે. ત્યારબાદ, ફરિયાદીએ આરોપી નં. ૨ ને રૂ. ૩૩૦/- આપ્યા અને ૬૬૦ નંગ કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખાના પાઉચ ખરીદ્યા, જેનું કુલ વજન ૯૨૪ ગ્રામ હતું.

૩.૨ નમૂનાઓ એકત્ર કરતી વખતે ઉક્ત માલ એટલે કે ગુટખાની ખરીદી અંગે પૂછપરછ કરતા, આરોપી નં. ૨ દ્વારા એવું જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે ઉત્પાદક કુબેર પ્રોડક્ટ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ છે અને ખરીદીના બિલની ઝેરોક્ષ નકલ

ફરિયાદીને સોંપવામાં આવી હતી જેના પર કુબેર પ્રોડક્ટ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, ૩૪-કે, સિરસપુર, જીટી કરનાલ રોડ, દિલ્હીનું સરનામું લખેલું હતું. આરોપી નં. ૨ એ માહિતી આપી કે કર્ણાવતી સેલ્સ કોર્પોરેશનના માલિક શ્રી કનૈયાલાલ પન્નાલાલ છે. ફરિયાદીએ આરોપી નં. ૨ ને લેખિત જાણ કરી કે તેમના દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલ નમૂનો પૃથ્થકરણ માટે પબ્લિક એનાલિસ્ટને મોકલવામાં આવશે. પંચ સાક્ષી અને આરોપી નં. ૨ ની હાજરીમાં ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરે નમૂનાઓને પ્રત્યેક ૨૨૦ પાઉચ ધરાવતા ત્રણ સમાન ભાગોમાં વહેંચ્યા અને તેમને ત્રણ અલગ અલગ સ્વચ્છ પ્લાસ્ટિકની બરણીઓમાં સીલ કર્યા. ત્યારબાદ નમૂનાનો એક ભાગ પૃથ્થકરણ માટે પબ્લિક હેલ્થ લેબોરેટરી, પબ્લિક એનાલિસ્ટ, અમદાવાદને મોકલવામાં આવ્યો હતો. પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ મુજબ, મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટનું પ્રમાણ પોઝિટિવ છે પરંતુ પીએફએ એક્ટ અને તે હેઠળ બનાવેલા પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ, ૧૯૫૫ (ટૂંકમાં પીએફએ રૂલ્સ) ની જોગવાઈઓ મુજબ તે નેગેટિવ હોવું જોઈએ. મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટની માત્રા ગેરહાજર હોવી જોઈએ તેના બદલે તે ૧.૬૧% હાજર હોવાનું જણાયું હતું. ઘટકનું નામ એટલે કે મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ પણ તે પાઉચ પર દર્શાવેલ નથી જ્યાં સામગ્રીની વિશિષ્ટતા આપવામાં આવી છે, જે પીએફએ રૂલ્સના નિયમ ૩૨ (બી) નું પાલન કરતું નથી. નિયમ મુજબ પ્રતીક દર્શાવેલ નથી, નમૂનો ભેળસેળયુક્ત અને મિસબ્રાન્ડેડ છે. તેથી, પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓ સામે ફરિયાદ નોંધવામાં આવી હતી.

અપીલકર્તાની દલીલો:

૪. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે વિદ્વાન નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને આદેશ કાયદા વિરુદ્ધ છે અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવા વિરુદ્ધ છે. કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે આરોપીને ખોટી રીતે શંકાનો લાભ આપ્યો છે. કે ડ્રાફ્ટ ફરિયાદ સાથે રજૂ કરેલા રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજોને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને પોતાનું મન લગાવ્યા પછી સ્થાનિક સત્તાધિકારી દ્વારા કાર્યવાહી માટે સંમતિ આપવામાં આવે છે. વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આરોપીઓને આરપીએડી દ્વારા કલમ ૧૩(૨) હેઠળ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી તે પણ રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવી છે. કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે એ હકીકતને ધ્યાનમાં ન લઈને ભૂલ કરી છે કે પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ મળ્યા પછી પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓએ અન્ય નમૂનો પુનઃ-પૃથ્થકરણ માટે સીએફએલને મોકલવા માટે અરજી કરી નથી. કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓનું યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલ્યાંકન કર્યું નથી. વિદ્વાન નીચલી અદાલતે નમૂનામાં ૧.૬૧% મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટને ધ્યાનમાં લીધું નથી જે ભેળસેળ સમાન છે. કે નિયમ ૩૨બી અને ૪૨(ઝેડઝેડઝેડ) ના ભંગનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું નથી. તે મિસબ્રાન્ડેડ હતું. આક્ષેપિત

ગુનાના તત્વો નોંધપાત્ર પુરાવાઓ દ્વારા સ્થાપિત થાય છે. તેણીએ અપીલ મંજૂર કરવા અને પ્રતિવાદીઓ આરોપીઓને દોષિત ઠરાવવાની વિનંતી કરી.

પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓ માટેની દલીલો:

૫. પ્રતિવાદી-આરોપી માટેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે ગુટખા-પાન મસાલાનો ખોરાકની વ્યાખ્યામાં સમાવેશ થતો નથી. તેથી, પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ લાગુ પડતો નથી તેથી, પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓ સામે કોઈ કાર્યવાહી થઈ શકે નહીં. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વિદ્વાન પબ્લિક એનાલિસ્ટે તેમના અહેવાલમાં ખોરાકમાં ભેળસેળ અટકાવવાના નિયમોના ભંગ વિશે ખાસ ઉલ્લેખ કર્યો નથી. કે નિયમ-૩૨(બી) ગુટખાના કેસોમાં લાગુ પડતો નથી કારણ કે તે એડિટિવ નથી. કે પીએફ એક્ટ હેઠળના સમયપત્રકોમાં ગુટખા માટે કોઈ ધોરણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા નથી. તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે ગુટખા ભેળસેળયુક્ત ખોરાક છે. વિદ્વાન નીચલી અદાલતે હકીકતો અને કાયદાને યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લીધા છે અને પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓને યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છોડી મૂક્યા છે. નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશમાં ખતેલ પહોંચાડવાની કોઈ જરૂર નથી. તેમણે અપીલને ખર્ચ સાથે ફગાવી દેવાની વિનંતી

કરી. પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓ માટેના વિદ્વાન વકીલે કેટલાક ચુકાદાઓ ટાંક્યા છે જેની ચર્ચા પાછળથી કરવામાં આવશે.

કેસના ગુણદોષ:

૬. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલની પ્રથમ દલીલ એ છે કે ગુટખા એ ખોરાક છે અને પીએફએ એક્ટ અને પીએફએ રૂલ્સ તેને લાગુ પડે છે. પ્રતિવાદી-આરોપી માટેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે ગુટખા-પાન મસાલાનો ખોરાકની વ્યાખ્યામાં સમાવેશ થતો નથી અને તેથી, પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ લાગુ પડતો નથી.

૭. શું ગુટખા ખોરાક છે? તે એક સ્વીકૃત હકીકત છે કે કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખાનો નમૂનો લેવામાં આવ્યો હતો. સૌપ્રથમ અદાલતે એ નક્કી કરવાનું છે કે શું ગુટખા ખોરાકની વ્યાખ્યા હેઠળ આવરી લેવામાં આવે છે?

૭.૧ અપીલકર્તા માટેના વિદ્વાન વકીલે ગોદાવત પાન મસાલા પ્રોડક્ટ્સ આઈ.પી. લિ. અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્યના કેસમાં ૨૦૦૪(૭) એસસીસી ૬૮ માં નોંધાયેલ ચુકાદો ટાંક્યો છે, જેમાં માનનીય

સર્વોચ્ચ અદાલતે પાન મસાલા અથવા ગુટખા 'ખોરાક' સમાન નથી તેવા વાદ સાથે સંમત થવાનો ઇનકાર કર્યો છે અને નીચે મુજબ ઠરાવેલ છે:

"ફરો ૬૪: રિટ પિટિશન નં. ૧૭૩ / ૨૦૦૩ માં અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી નાગરાજાએ વધુ એક દલીલ ઉઠાવી કે પાન મસાલા અથવા ગુટખા જે પડકારાયેલ જાહેરનામાનો વિષય છે તે અધિનિયમની કલમ ૨(વી) માં તેની વ્યાખ્યાના અર્થમાં ખોરાક સમાન નથી. અધિનિયમની કલમ ૨(વી) નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૨. (વી) "ખોરાક" એટલે દવાઓ અને પાણી સિવાય માનવ વપરાશ માટે ખોરાક અથવા પીણા તરીકે ઉપયોગમાં લેવાતી કોઈપણ વસ્તુ અને તેમાં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છે—

(એ) કોઈપણ વસ્તુ જે સામાન્ય રીતે માનવ ખોરાકની રચના અથવા બનાવટમાં પ્રવેશે છે અથવા તેનો ઉપયોગ થાય છે,

(બી) કોઈપણ સ્વાદ આપનાર પદાર્થ અથવા મસાલા, અને

(સી) કોઈપણ અન્ય વસ્તુ જેને કેન્દ્ર સરકાર, તેના ઉપયોગ, પ્રકૃતિ, પદાર્થ અથવા ગુણવત્તાને ધ્યાનમાં રાખીને, સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામા દ્વારા, આ અધિનિયમના હેતુઓ માટે ખોરાક તરીકે જાહેર કરે."

ફકરો ૬૫: તેમની રજૂઆતમાં, લેક્સિકોનમાં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ "ખોરાક" શબ્દનો અર્થ ફક્ત "જીવન અને વૃદ્ધિ જાળવવા માટે શરીરમાં લેવામાં આવતો પદાર્થ" હોઈ શકે છે. કોઈ પણ સમજૂ વ્યક્તિ એવું નહીં માને કે પાન મસાલા અથવા ગુટખાનો ઉપયોગ માનવીના સ્વાસ્થ્યની જાળવણી અને વિકાસ માટે કરવામાં આવશે. પી.કે. તેજાની વિરુદ્ધ એમ.આર. ડાંગે ના કેસમાં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે "ખોરાક" શબ્દ એ ખૂબ જ સામાન્ય શબ્દ છે અને તે પુરુષો દ્વારા પોષણ માટે ખાવામાં આવતી દરેક વસ્તુને લાગુ પડે છે અને તેમાં ગૌણ વસ્તુઓનો પણ સમાવેશ થાય છે. કારણ કે પાન મસાલા, ગુટખા અથવા સોપારી સ્વાદ અને પોષણ માટે ખાવામાં આવે છે, તે તમામ અધિનિયમની કલમ ૨(વી) ના અર્થમાં ખોરાક છે.

ફકરો ૬૭: તેથી, અમે એ દલીલ સાથે સંમત થવા માટે અસમર્થ છીએ કે પાન મસાલા અથવા ગુટખા અધિનિયમની કલમ ૨(વી) ની વ્યાખ્યાના અર્થમાં "ખોરાક" સમાન નથી. જો કે, અમે અમારા નિર્ણયને માત્ર આ મુદ્દા પર આધારિત રાખતા નથી.

૭.૨. પ્રતિવાદી-આરોપી માટેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે પીએફએ એક્ટ હેઠળ ગુટખા-પાન મસાલાનો ખોરાકની વ્યાખ્યામાં સમાવેશ થતો નથી. તેથી, પીએફએ એક્ટ લાગુ પડતો નથી તેથી, પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓ સામે કોઈ કાર્યવાહી થઈ શકે નહીં. પ્રતિવાદીઓ માટેના વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતના ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૪૦૩ / ૨૦૦૪ માં સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિરુદ્ધ અલીહસન અબ્દુલ ગફારના કેસમાં નોંધાયેલ ચુકાદાને પણ ટાંક્યો છે જેમાં આ અદાલતે ફરિયાદ ૩ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

ફરિયાદી ૩. અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર સુશ્રી ચેતના શાહ અને પ્રતિવાદીઓ - મૂળ આરોપીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી સી.પી. ચાંપાનેરીને સાંભળ્યા પછી, એવું જણાય છે કે વર્તમાન રિવિઝન એપ્લિકેશનમાં સંડોવાયેલો વિવાદ આ અદાલતના નિર્ણયો દ્વારા સંપૂર્ણપણે આવરી લેવામાં આવ્યો છે અને આ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજો દ્વારા ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નંબરો ૪૦૦, ૪૦૨ તેમજ ૪૩૬ / ૨૦૦૪ માં સમાન પ્રશ્ન વિચારણા હેઠળ આવ્યો હતો અને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે "ગુટખા" ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ આવતા નથી અને ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટમાં "ગુટખા" ના સંબંધમાં કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું નથી અને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે

"ગુટખા" નો ફૂડ આર્ટિકલ તરીકે સમાવેશ થતો નથી, આ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજોએ આરોપીને મુક્ત કરતા જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ (ફર્સ્ટ ક્લાસ) દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા સમાન આદેશની પુષ્ટિ કરતી અરજદાર રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સમાન અરજીઓને ફગાવી દીધી છે."

૭.૩ પ્રતિવાદી માટેના વિદ્વાન વકીલે નીચે મુજબનો ચુકાદો ટાંક્યો: ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૩૫૬ / ૨૦૦૪, સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિરુદ્ધ ભુવનેશ્વર સત્યપ્રસાદ અને અન્યના કેસમાં, જેમાં આ અદાલતે ફક્ત ૪ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"ફક્ત ૪. પક્ષકારો માટેના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા અને પડકારાયેલા આદેશ સહિત કેસના રેકૉર્ડનું અવલોકન કર્યું. વિદ્વાન એપીપી પણ એ વાતનો ઇનકાર કરવા અસમર્થ છે કે ગુટખાનો અધિનિયમ હેઠળ ઉલ્લેખ, વ્યાખ્યા અથવા સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી અને અધિનિયમ સાથે જોડાયેલ પરિશિષ્ટ-બી માં ક્યાંય ધોરણો / પરિમાણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા નથી. ઉપરોક્ત બાબતો ઉપરાંત, પબ્લિક એનાલિસ્ટના અહેવાલમાં ક્યાંય એવો ઉલ્લેખ નથી કે અધિનિયમ અથવા નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત કોઈપણ ધોરણોનો ભંગ થયો છે. આમ, વિવિધ ઉચ્ચ

અદાલતોના નિર્ણયોના આધારે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૨૪૫(૨) હેઠળ સત્તાના ઉપયોગમાં વિદ્વાન જેએમએફસી દ્વારા લેવામાં આવેલો નિર્ણય કાયદાની વિરુદ્ધ કોઈપણ રીતે કહી શકાય નહીં, જેમાં રિવિઝનલ સત્તાઓમાં આ અદાલત દ્વારા કોઈપણ દખલની જરૂર હોય."

૮. પબ્લિક એનાલિસ્ટે તેમના અહેવાલમાં ઉલ્લેખ કર્યો છે કે લેબલ નિયમ નં. ૩૨(બી) નું પાલન કરતું નથી કારણ કે ઘટકોની યાદીમાં લેબલ પર $MgCo$ ૩ જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી. વધુમાં એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે 'ગુટખા કુબેર બ્રાન્ડ' પીએફએ રૂલ્સ હેઠળ નિર્ધારિત ધોરણો અને જોગવાઈઓનું પાલન કરતું નથી અને કલમ ૨(આઈએક્સ)(કે) મુજબ મિસબ્રાન્ડેડ પણ છે. આમ પબ્લિક એનાલિસ્ટે અધિનિયમ અથવા નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત જોગવાઈઓના ભંગનો સંદર્ભ આપ્યો છે. તેથી ભુવનેશ્વર સત્યપ્રસાદ (ઉપર મુજબ) નો ચુકાદો વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડતો નથી.

૯. સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા ગોદાવત પાન મસાલા પ્રોડક્ટ્સ પી. લિ. (ઉપર મુજબ) ના સંદર્ભમાં પ્રતિવાદી માટેના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ ઉપર જણાવેલ ચુકાદો અલીહસન (ઉપર મુજબ) પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓને મદદરૂપ થતો નથી. પીએફએ એક્ટની કલમ ૨(વી) હેઠળ ખોરાકની વ્યાખ્યા

અને સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત ચુકાદા દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં લેતા, આ અદાલતનો અભિપ્રાય છે કે ગુટખા કુબેર બ્રાન્ડ એ ખોરાક છે. હવે ગુટખા કઈ શ્રેણીના ખોરાક હેઠળ આવે છે અથવા તેની સાથે કેવી રીતે વ્યવહાર કરી શકાય?

શું ગુટખા પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ છે?

૧૦. હવે અદાલતે નક્કી કરવાનું છે કે ગુટખા કુબેર બ્રાન્ડને પીએફએ એક્ટ અને પીએફએ રૂલ્સ કેવી રીતે લાગુ પડે છે જેના માટે ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરે આ કેસમાં નમૂના લીધા છે. જેમ કે એ નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે ગુટખા ખોરાક છે, ગુટખા કઈ શ્રેણીના ખોરાકમાં આવે છે અથવા તેની સાથે વ્યવહાર કરી શકાય છે? પીએફએ એક્ટ હેઠળ ખોરાકની ત્રણ શ્રેણીઓની ચર્ચા કરવામાં આવી છે. ૧. પ્રાઈમરી ફૂડ, ૨. સ્ટાન્ડર્ડાઈઝ્ડ ફૂડ અથવા નોન પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ અને ૩. પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ. પીએફએ એક્ટની યોજના અને લાગુ પડવાને સમજવા માટે, કેટલીક વ્યાખ્યાઓને ધ્યાનમાં લેવી જરૂરી છે.

૧૧. પીએફએ એક્ટની કલમ ૨ એક્સઆઈઆઈ-એ હેઠળ પ્રાઈમરી ફૂડ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે, જે નીચે મુજબ જણાવે છે;

કલમ ૨ (એક્સઆઈઆઈ-એ) "પ્રાઈમરી ફૂડ" એટલે ખોરાકની કોઈપણ વસ્તુ, જે તેના કુદરતી સ્વરૂપમાં ખેતી અથવા બાગાયતની પેદાશ હોય;

પ્રાઈમરી ફૂડની વ્યાખ્યા ધ્યાનમાં લેતા ગુટખા પ્રાઈમરી ફૂડની શ્રેણીમાં આવતા નથી. અને પ્રતિવાદીનો એવો કોઈ કેસ નથી કે તેમની ગુટખા કુબેર બ્રાન્ડ પ્રાઈમરી ફૂડ છે.

૧૨ સ્ટાન્ડર્ડાઈઝ ફૂડ અથવા નોન પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ

પીએફએ રૂલ્સનો નિયમ ૫. આ નિયમોના પરિશિષ્ટ બી, સી અને ડી માં ઉલ્લેખિત ખોરાકની વિવિધ વસ્તુઓની ગુણવત્તાના ધોરણો તે પરિશિષ્ટોમાં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ છે.

૧૨.૧ પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલની દલીલ છે કે ગુટખા માટે પીએફ એક્ટ હેઠળ પરિશિષ્ટ-બી માં કોઈ ધોરણો નિર્ધારિત નથી જેના માટે વસ્તુનો નમૂનો લેવામાં આવ્યો હતો. કે પરિશિષ્ટ-બી લાગુ પડશે નહીં. એવું પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે પરિશિષ્ટ-બી ના એ-૩૦ માં પાન મસાલાનું ધોરણ નિર્ધારિત છે. પરંતુ

વિદ્ધાન વકીલે એમ પણ રજૂઆત કરી કે ગુટખા પાન મસાલા નથી. એવું પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે પીએફએ એક્ટ ગુટખાને લાગુ પડતો નથી. તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે ગુટખા ભેળસેળયુક્ત ખોરાક છે.

૧૨.૨ આ અદાલતે નિયમો, ૧૯૫૫ ના પરિશિષ્ટ એ હેઠળ એ૩૦ પાન મસાલા સંબંધિત જોગવાઈઓ પર પણ વિચાર કર્યો છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"એ૩૦. પાન મસાલા એટલે સામાન્ય રીતે એવો ખોરાક અથવા પાન સાથે લેવાતો ખોરાક, જેમાં સમાવિષ્ટ હોઈ શકે છે—

સોપારી, ચૂનો, નાળિયેર, કાથો, કેસર, એલચી, સૂકા મેવા મુલાઠી, સાબરમુસા, અન્ય સુગંધિત જડીબુટ્ટીઓ અને મસાલા, ખાંડ, ગિલસરીન, ગ્લુકોઝ, માન્ય કુદરતી રંગો, મેન્થોલ અને બિન-પ્રતિબંધિત ફ્લેવર્સ.

તે ઉમેરવામાં આવેલ કોલટાર કલરિંગ મેટર અને સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક અન્ય કોઈપણ ઘટકથી મુક્ત હોવું જોઈએ.

તે નીચેના ધોરણોને પણ અનુરૂપ હોવું જોઈએ, એટલે કે:—

કુલ રાખ. – વજન દ્વારા ૮.૦ ટકાથી વધુ નહીં (શુષ્ક ધોરણે).
મંદ હાઈડ્રોક્લોરિક એસિડમાં અદ્રાવ્ય રાખ – વજન દ્વારા ૦.૫ ટકાથી વધુ નહીં (શુષ્ક ધોરણે)."

૧૩. પ્રોપ્રાઇટરી કૂડ પીએફએ રૂલ્સના નિયમ ૩૭એ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત થયેલ છે, જે નીચે મુજબ જણાવે છે;

"નિયમ. ૩૭-એ. પ્રોપ્રાઇટરી કૂડનું ઉત્પાદન.:-

(૧) પ્રોપ્રાઇટરી કૂડ એટલે એવો ખોરાક જે પ્રિવેન્શન ઓફ કૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ, ૧૯૫૫ હેઠળ પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યો નથી.

૧૪. ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતે કલમ ૨(વી) હેઠળ 'ખોરાક'; કલમ ૨(આઈએ) હેઠળ 'ભેળસેળયુક્ત'; કલમ ૨(એક્સઆઈઆઈએ) હેઠળ 'પ્રાઇમરી કૂડ'; પીએફએ એક્ટની કલમ ૩૭એ(૧) હેઠળ 'પ્રોપ્રાઇટરી કૂડ' ની વ્યાખ્યાઓ અને ભાગ ત્રીજો એટલે કે પીએફએ રૂલ્સ હેઠળ નિયમ ૫ અને પરિશિષ્ટ-બી, સી અને ડી હેઠળ વ્યાખ્યા અને ગુણવત્તાનું ધોરણ અને પ્રતિવાદી માટેના વિદ્વાન વકીલની દલીલ કે 'ગુટખા' માટે કોઈ ધોરણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા નથી તે બાબતોને ધ્યાનમાં લીધી છે. અદાલતનો અભિપ્રાય છે કે ગુટખાને પ્રોપ્રાઇટરી કૂડ કહી શકાય. તેથી, પ્રિવેન્શન ઓફ કૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ અને પીએફએ રૂલ્સ પ્રોપ્રાઇટરી કૂડ તરીકે ગુટખાને લાગુ પડે છે.

હવે એ નક્કી કરવાનું છે કે આ કેસમાં લેવામાં આવેલ નમૂના 'કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખા' માટે પીએફએ એક્ટ અને પીએફએ રૂલ્સ કેવી રીતે અને કઈ હદ સુધી લાગુ પડે છે?

પીએફએ એક્ટ અને પીએફએ રૂલ્સ ગુટખાને લાગુ પડે છે

૧૫. અપીલકર્તા માટેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટનું સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલ્યાંકન કર્યું નથી. પબ્લિક એનાલિસ્ટે ખાસ જણાવ્યું છે કે નમૂનામાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ હાજર છે, જે નેગેટિવ રહેવો જરૂરી છે. $MgCo$ ૩ નું પ્રમાણ ૧.૬૧% છે વાસ્તવમાં તે ગેરહાજર હોવું જોઈએ. રિપોર્ટમાં એ પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે પીએફએ એક્ટના નિયમ ૩૨ નું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી. આમ કલમ ૭(i) અને (ii) સાથે વાંચતા કલમ ૧૬(૧)એ(i) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાના તત્વો સાબિત થાય છે.

૧૬. પીએફએ એક્ટની કલમ ૭(i)(ii) સાથે વાંચતા કલમ ૧૬(૧)(એ)(i) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી છે. તૈયાર સંદર્ભ માટે ઉક્ત જોગવાઈ અહીં નીચે મૂકવી લાભદાયી રહેશે, જે આ પ્રમાણે વંચાય છે

કલમ ૭. ખોરાકની અમુક વસ્તુઓના ઉત્પાદન, વેચાણ વગેરે પર પ્રતિબંધ :- કોઈપણ વ્યક્તિ પોતે અથવા તેના વતી કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા, વેચાણ અથવા સંગ્રહ, વેચાણ અથવા વિતરણ માટે ઉત્પાદન કરી શકશે નહીં :-

(i) કોઈપણ ભેળસેળયુક્ત ખોરાક:

(ii) કોઈપણ મિસબ્રાન્ડેડ ખોરાક.

(iii) ખોરાકની કોઈપણ વસ્તુ જેના વેચાણ માટે લાઈસન્સ નિર્ધારિત છે, સિવાય કે શરતો અથવા લાઈસન્સ અનુસાર;

(iv) ખોરાકની કોઈપણ વસ્તુ જેના વેચાણ પર જાહેર આરોગ્યના હિતમાં ફૂડ (હેલ્થ) ઓથોરિટી દ્વારા તે સમય માટે પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હોય;

(v) આ અધિનિયમની કોઈપણ અન્ય જોગવાઈ અથવા તે હેઠળ બનાવેલા કોઈપણ નિયમના ઉલ્લંઘનમાં ખોરાકની કોઈપણ વસ્તુ, અથવા

(vi) કોઈપણ ભેળસેળ કરનાર પદાર્થ.

સ્પષ્ટીકરણ--આ કલમના હેતુઓ માટે, કોઈ વ્યક્તિએ કોઈપણ ભેળસેળયુક્ત ખોરાક અથવા મિસબ્રાન્ડેડ ખોરાક અથવા કલમ

(iii) અથવા કલમ (iv) માં ઉલ્લેખિત ખોરાકની કોઈપણ વસ્તુ સંગ્રહિત કરી હોવાનું માનવામાં આવશે જો તે વેચાણ માટે ખોરાકની કોઈપણ વસ્તુ તેમાંથી બનાવવા માટે આવો ખોરાક સંગ્રહિત કરે છે.

કલમ ૧૬ દંડ.-

(૧) પેટા-કલમ (૧એ) ની જોગવાઈઓને આધીન જો કોઈ વ્યક્તિ-

(એ) પોતે અથવા તેના વતી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા, ભારતમાં આયાત કરે છે અથવા વેચાણ માટે ઉત્પાદન કરે છે અથવા સંગ્રહ કરે છે, વેચાણ કરે છે અથવા વિતરણ કરે છે ખોરાકની કોઈપણ વસ્તુ-

(i) જે કલમ ૨ ના ખંડ (આઈએ) ના પેટા-ખંડ (એમ) ના અર્થમાં ભેળસેળયુક્ત છે અથવા તે કલમના ખંડ (આઈએક્સ) ના અર્થમાં મિસબ્રાન્ડેડ છે અથવા જેનું વેચાણ આ અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઈ અથવા તે હેઠળ બનાવેલા કોઈપણ નિયમ હેઠળ અથવા ફૂડ (હેલ્થ) ઓથોરિટીના આદેશ દ્વારા પ્રતિબંધિત છે;

(ii) પેટા-ખંડ (i) માં ઉલ્લેખિત ખોરાકની વસ્તુ સિવાય, આ અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઈઓ અથવા તે હેઠળ બનાવેલા કોઈપણ નિયમના ઉલ્લંઘનમાં; અથવા(૧એ) જો કોઈ વ્યક્તિ પોતે અથવા તેના વતી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા, ભારતમાં આયાત કરે છે અથવા વેચાણ માટે ઉત્પાદન કરે છે, અથવા સંગ્રહ કરે છે, વેચાણ કરે છે અથવા વિતરણ કરે છે, -

(i) ખોરાકની કોઈપણ વસ્તુ જે કલમ ૨ ના ખંડ (આઈએ) ના પેટા-ખંડો (ઈ) થી (એલ) (બંને સમાવિષ્ટ) ના અર્થમાં ભેળસેળયુક્ત છે; અથવા

(ii) કોઈપણ ભેળસેળ કરનાર પદાર્થ જે સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે,

તેને, કલમ ૬ ની જોગવાઈઓ હેઠળ તે જે દંડને પાત્ર હોઈ શકે તે ઉપરાંત, એક મુદત માટે કેદની સજા કરવામાં આવશે જે એક વર્ષથી ઓછી નહીં હોય પરંતુ જે છ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાશે અને દંડ સાથે જે બે હજાર રૂપિયાથી ઓછો નહીં હોય:

પરંતુ જો ખોરાકની આવી વસ્તુ અથવા ભેળસેળ કરનાર પદાર્થ

જ્યારે કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા ખાવામાં આવે ત્યારે તેના મૃત્યુનું કારણ બની શકે છે અથવા તેના શરીર પર એવું નુકસાન પહોંચાડી

શકે છે જે ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫) ની કલમ ૩૨૦ ના અર્થમાં ગંભીર ઈજા સમાન હોય, તો તેને એવી મુદત માટે કેદની સજા કરવામાં આવશે જે ત્રણ વર્ષથી ઓછી નહીં હોય પરંતુ જે આજીવન મુદત સુધી લંબાવી શકાશે અને દંડ સાથે જે પાંચ હજાર રૂપિયાથી ઓછો નહીં હોય.]

૧૭. જેમ કે એવું માનવામાં આવે છે કે કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખા એ 'પ્રોપ્રાઇટરી ફૂડ' છે, તાત્કાલિક રીતે 'પ્રોપ્રાઇટરી ફૂડ' સાથે કામ કરતી વ્યક્તિ દ્વારા ભારતમાં આયાત કરવા અથવા વેચાણ માટે ઉત્પાદન કરવા, અથવા સંગ્રહ કરવા, વેચાણ કરવા અથવા વિતરણ કરવા માટે કઈ કાળજી જરૂરી છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓ દ્વારા કયા ધોરણોનું પાલન કરવું જરૂરી છે. પીએફએ રૂલ્સના નિયમ ૩૭એ નો સંદર્ભ લેવો હિતાવહ છે. જે નીચે મુજબ વંચાય છે,

"નિયમ. ૩૭-એ. પ્રોપ્રાઇટરી ફૂડનું ઉત્પાદન.:-

(૧) પ્રોપ્રાઇટરી ફૂડ એટલે એવો ખોરાક જે પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ, ૧૯૫૫ હેઠળ પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યો નથી.

(ર) આ નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત લેબલિંગ આવશ્યકતાઓ સહિતની જોગવાઈઓ ઉપરાંત, તમામ પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ્સ નીચેની આવશ્યકતાઓને પણ અનુરૂપ હોવા જોઈએ:—

(એ) પ્રોપ્રાઈટરી ઉત્પાદનોના ઉત્પાદકે દરેક પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ ઉત્પાદનોના ઉત્પાદન માટે અલગ લાઈસન્સ મેળવવું પડશે: શરત એ છે કે ભારતીય પરંપરાગત નાસ્તા અને મીઠાઈઓ જેવા પરંપરાગત ખોરાકનું ઉત્પાદન કરતા હલવાઈઓ સંયુક્ત લાઈસન્સ મેળવશે;

(બી) લેબલ પર ખોરાકનું નામ અને/અથવા શ્રેણી કે જેના હેઠળ તે આ નિયમોમાં આવે છે તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવશે;

(સી) પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ ઉત્પાદનોના ઉત્પાદનમાં ઘટકો તરીકે તમાકુ અને નિકોટિનનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે નહીં;

(ડી) જ્યાં કોઈપણ ખોરાકમાં નિયમો હેઠળ ઓળખવામાં આવેલ કોઈપણ એલર્જેનિક અને/અથવા અતિસંવેદનશીલ ઘટકો હોય, અથવા એલર્જેનિક અને/અથવા અતિસંવેદનશીલ ઘટકોમાંથી ઉદ્ભવતું કોઈપણ ઘટક એલર્જેનિક ઘટકો/અતિસંવેદનશીલ ઘટકોનો ઉલ્લેખ કરતું નથી, તો આવા ખોરાક પર નિયમ જરૂર ના પેટા-નિયમ (ઝેડઝેડઝેડ) ના ખંડ (રજ) હેઠળ પ્રદાન કર્યા મુજબ લેબલ ઘોષણા હોવી જોઈએ.

(ઈ) પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ ઉત્પાદનમાં તે ખોરાક અને/અથવા ખોરાકની શ્રેણી માટે નિયમોમાં પ્રદાન કર્યા સિવાય ફૂડ એડિટિવ્સ હોવા જોઈએ નહીં.

૧૭.૧ કલમ ૩૭એ ના માત્ર વાંચન પરથી પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ નીચેના ધોરણોને સંતોષતું હોવું જોઈએ:

(i) નિયમો હેઠળ નિર્દિષ્ટ લેબલિંગ આવશ્યકતાઓનું પાલન કરવું. (ભાગ સાતમો નિયમ ૩૨ થી ૪૩એ).

(ii) દરેક પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડ ઉત્પાદનોના ઉત્પાદન માટે અલગ લાઈસન્સ મેળવવું

(iii) ખોરાકનું નામ લેબલ પર દર્શાવેલ હોવું જોઈએ

(iv) આ નિયમોમાં જે શ્રેણી હેઠળ તે આવે છે તેનો ઉલ્લેખ લેબલ પર કરવામાં આવશે.

(v) તમાકુ અને નિકોટિનનો ઉપયોગ ઘટકો તરીકે કરવામાં આવશે નહીં.

(vi) નિયમ ૪૨ ના પેટા-નિયમ (ઝેડઝેડઝેડ) ના ખંડ (૨૪) હેઠળ પ્રદાન કર્યા મુજબ લેબલ ઘોષણા ધરાવવી.

(vii) નિયમોમાં પ્રદાન કર્યા સિવાય ફૂડ એડિટિવ્સ હોવા જોઈએ નહીં

પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ

૧૮. એ જોવાનું રહે છે કે શું ગુટખા-કુબેર બ્રાન્ડ પ્રોપ્રાઇટરી ફૂડના ધોરણનું પાલન કરે છે? તે હેતુ માટે પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે. પ્રોસિક્યુશને ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ આંક ૧૨ પર ગુટખા-કુબેર બ્રાન્ડના પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ રજૂ કર્યો છે. જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"... લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટીના કોડ નં. અને સીરીયલ નં. III/J/૬૬૧/૧૫૧ ધરાવતો ગુટખા-કુબેર બ્રાન્ડનો નમૂનો પૃથ્થકરણ માટે યોગ્ય રીતે સીલબંધ અને બાંધેલો હતો, અને મને સીલ અકબંધ અને તૂટેલ ન હોય તેવું જોવા મળ્યું હતું. નમૂનાના કન્ટેનર અને બાહ્ય કવર પર લગાવેલ સીલ ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા અલગથી મોકલવામાં આવેલ સીલની નમૂનાની છાપ સાથે મેળ ખાતું હતું અને નમૂનો પૃથ્થકરણ માટે યોગ્ય સ્થિતિમાં હતો.

હું વધુ પ્રમાણિત કરું છું કે મેં ઉપરોક્ત નમૂનાનું પૃથ્થકરણ કરાવ્યું છે અને પૃથ્થકરણનું પરિણામ નીચે મુજબ જાહેર કરું છું નમૂનાની વિગતો જોડાયેલ છે.

પ્રવેશ નંબર	લાક્ષણિકતાઓ તપાસવામાં આવી	વિશ્લેષણનું પરિણામ	પી. એફ. એ. મર્યાદાઓ
૮૦૦	વિગતવાર:- કીમીશ બ્રાઉન રંગની બરછટ સામગ્રી મુદ્રિત બહુવિધ પાઉચમાં પેક કરવામાં આવે છે અને આવા પાઉચ પ્લાસ્ટિકની બરણીમાં પેક કરવામાં આવે છે. પાઉચને "કુબેર ગુટકા" તરીકે લેબલ કરવામાં આવે છે.		
	૧. કૃત્રિમ રંગ સામગ્રી	ગેરહાજર	--
	૨. આર્ટિફિશિયલ સ્પીટિંગ એજન્ટ	ગેરહાજર	--
	૩. એમ. જી. કો. ૩ માટે પરીક્ષણ	હકારાત્મક	નકારાત્મક
	૪. એમ. જી. સી. ઓ. ૩ ની માત્રા	૧.૬૧%	ગેરહાજર
	૫. લેબલ ઘોષણા-તે નિયમ નંબર ૪૨ (ઝઝઝ) અને તે રુલ નં. ૩૨(બી) ને પાલન નથી કરેલ કેમ કે એમ. જી. સી. ઓ. ૩ ને		

	વસ્તુઓ ના લિસ્ટ મા જણાવેલ નથી.
--	--------------------------------

...અને મારો અભિપ્રાય છે કે ગુટખા -કુબેર બ્રાન્ડનો નમૂનો નં. III/J/૬૬૧/૧૫૧ પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ, ૧૯૫૫ હેઠળ નિર્ધારિત ધોરણો અને જોગવાઈઓને અનુરૂપ નથી અને કલમ ૨(આઈએક્સ) (કે) મુજબ મિસબ્રાન્ડેડ પણ છે."

૧૮.૧ ગુટખા-કુબેર બ્રાન્ડના પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટની ચકાસણી કરતા નીચેની હકીકતો બહાર આવે છે;

(એ) મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટનો ટેસ્ટ પોઝિટિવ છે, તે નેગેટિવ હોવો જોઈએ.

(બી) મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટની માત્રા ૧.૬% છે, તે ગેરહાજર હોવી જોઈએ.

(સી) નમૂનો નિયમ નં. ૩૨(બી) નું પાલન કરતો નથી કારણ કે ઘટકોની યાદીમાં લેબલ પર $MgCo$ ૩ જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી.

(ડી) પબ્લિક એનાલિસ્ટના અભિપ્રાય મુજબ, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે નમૂનો નં. III/J/૬૬૧/૧૫૧/કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખા,

તે ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ. ૧૯૫૫ હેઠળ નિર્ધારિત ધોરણ અને જોગવાઈઓને અનુરૂપ નથી.

(ઈ) તે પીએફએ એક્ટની કલમ ૨ (આઈએક્સ)(કે) મુજબ મિસબ્રાન્ડેડ છે

૧૯. પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(પ) હેઠળ પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ પુરાવા તરીકે સ્વીકાર્ય છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

કલમ ૧૩ પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ

(પ) પબ્લિક એનાલિસ્ટ દ્વારા સહી કરાયેલ રિપોર્ટ હોવાનો દાવો કરતો કોઈપણ દસ્તાવેજ, સિવાય કે તેને પેટા-કલમ (૩) હેઠળ રદ કરવામાં આવ્યો હોય, અથવા ડિરેક્ટર ઓફ સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરી દ્વારા સહી કરાયેલ પ્રમાણપત્ર હોવાનો દાવો કરતો કોઈપણ દસ્તાવેજ, આ અધિનિયમ અથવા ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫) ની કલમ ૨૭૨ થી ૨૭૬ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં તેમાં જણાવેલ હકીકતોના પુરાવા તરીકે ઉપયોગમાં લેવામાં આવી શકશે:

૨૦. સિમેન્ટ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિ. વગેરે વગેરે –વિરુદ્ધ પુર્યા અને અન્યના કેસમાં (૨૦૦૪) ૮ એસસીસી ૨૭૦; ૨૦૦૪ (૭) સુપ્રીમ ૭૧૧ માં નોંધાયેલ ચુકાદામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(પ) હેઠળ પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ સ્વીકાર્ય છે. પબ્લિક એનાલિસ્ટ્સની તપાસ કરવાની કોઈ જરૂર નથી.

ફરો ૩૦. નરસૈયાના કેસમાં ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષ પર આવતી વખતે, આ અદાલતને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૨૯૩ જેવા અન્ય કાયદાઓમાં સમાન જોગવાઈઓ દ્વારા સમર્થન મળ્યું હતું જે અદાલતને ઉક્ત કોડ હેઠળની કોઈપણ પૂછપરછ, સુનાવણી અથવા કાર્યવાહીમાં સરકારી વૈજ્ઞાનિક નિષ્ણાતના અહેવાલનો પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરવામાં સક્ષમ બનાવે છે, તે હેતુ માટે અદાલતમાં કોઈપણ વ્યક્તિને સાક્ષી તરીકે તપાસ્યા વિના પણ. પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(પ) ની પણ નોંધ લેવામાં આવી હતી જે પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ સંબંધિત છે જે જણાવે છે કે પબ્લિક એનાલિસ્ટ દ્વારા સહી કરાયેલ રિપોર્ટ હોવાનો દાવો કરતો કોઈપણ દસ્તાવેજ ઉક્ત અધિનિયમ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં તેમાં જણાવેલ હકીકતના પુરાવા તરીકે ઉપયોગમાં લેવામાં આવી શકશે. નરસૈયાના કેસમાં, આ અદાલતે મંગળદાસ રાઘવજી રૂપારેલ અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય

(એઆઈઆર ૧૯૬૬ એસસી ૧૨૮) માં આ અદાલતના બંધારણીય બેંચના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો હતો જેણે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"કે પેટા-કલમ સ્પષ્ટપણે પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટની સામગ્રીને પુરાવા તરીકે સ્વીકાર્ય બનાવે છે અને પ્રોસિક્યુશન માત્ર એ આધારે નિષ્ફળ થઈ શકે નહીં કે કેસમાં પબ્લિક એનાલિસ્ટની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી, પરંતુ આવા રિપોર્ટને શું મૂલ્ય આપવું તે જરૂરીપણે અદાલતે વિચારવા અને નક્કી કરવા માટેનું હોવું જોઈએ."

ગુટખા-કુબેર બ્રાન્ડમાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટની હાજરી

૨૧. પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ મુજબ, નમૂનામાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ્સ મળી આવે છે. મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટનો ટેસ્ટ પોઝિટિવ છે, તે નેગેટિવ હોવો જોઈએ. મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટની માત્રા ૧.૬% છે, તે ગેરહાજર હોવી જોઈએ. મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ્સ શું છે? મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટને પરિશિષ્ટ-સી ના ક્રમ નં. ૧ ની યાદી એ,બી માં નીચે મુજબ વર્ણવવામાં આવ્યું છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

પરિશિષ્ટ- સી (નિયમ ૫ જુઓ)

૧. ફૂડ એડિટિવ્સ માટે ઇન્ટરનેશનલ નંબરિંગ સિસ્ટમ (આઈએનએસ).] - આઈએનએસ દ્વારા સોર્ટ કરેલી નીચેની સૂચિ ફક્ત કોડેક્સ મુજબ આ ફૂડ એડિટિવ્સ અથવા તેમના સમાનાર્થીઓના આઈએનએસ નં. ઓળખવા માટે છે. કોડેક્સ મુજબ ફૂડ એડિટિવ્સની સૂચિ અને પીએફએ નિયમો, ૧૯૫૫ હેઠળ માન્ય ફૂડ એડિટિવ્સ આ નિયમોમાં અને ઉક્ત નિયમોના પરિશિષ્ટ "બી" અને પરિશિષ્ટ "સી" હેઠળ સૂચિબદ્ધ છે.

આજની તારીખે કોડેક્સ દ્વારા પ્રકાશિત નીચે આપેલ સૂચિ. કોઈપણ સુધારા માટે જેઈસીએફએ/કોડ વેબસાઈટનો સંદર્ભ લઈ શકાય છે
(www.codexalimentarius.net;

www.codexalimentarius.net/web/jecfa.jsp).

એ. આઈએનએસ નંબર દ્વારા સોર્ટ કરેલી સૂચિ

ક્રમ નં.	આઈએનએ સ નં.	ફૂડ એડિટિવનું નામ	તકનીકી કાર્યો
૩૬ ૧	૫૦૪	મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ્સ	એસિડિટી રેગ્યુલેટર, એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ, કલર રિટેન્શન એજન્ટ
૩૬ ૨	૫૦૪(i)	મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ	એસિડિટી રેગ્યુલેટર, એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ, કલર રિટેન્શન એજન્ટ

ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ પરથી એ સ્પષ્ટ છે કે મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ એસિડિટી રેગ્યુલેટર, એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ, કલર રિટેન્શન એજન્ટ છે.

૨૨. પીએફએ નિયમો ૧૯૫૫ નો ભાગ બારમો (નિયમ ૫૮ થી ૬૨બી) એન્ટીઓક્સીડેન્ટ્સ, ઇમલ્સિફાઇંગ અને સ્ટેબિલાઇઝિંગ અને એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ્સ સાથે વ્યવહાર કરે છે.

૨૩. નિયમ ૬૨ એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ સાથે વ્યવહાર કરે છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે: "નિયમ ૬૨. એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ્સના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ: કોઈપણ

ખોરાકમાં એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ્સનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે નહીં, સિવાય કે જ્યાં એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ્સના ઉપયોગની ખાસ પરવાનગી આપવામાં આવી હોય. શરત એ છે કે ટેબલ સોલ્ટ, ડુંગળીનો પાવડર, લસણનો પાવડર, ફૂટ પાવડર અને સૂપ પાવડરમાં નીચેના એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ્સ ૨.૦ ટકાથી વધુ ન હોય તેવી માત્રામાં, એકલા અથવા સંયોજનમાં હોઈ શકે છે, એટલે કે :– (૧) કેલ્શિયમ અને મેગ્નેશિયમના કાર્બોનેટ્સ; (૨) કેલ્શિયમ અને મેગ્નેશિયમના ફોસ્ફેટ; (૩) કેલ્શિયમ, મેગ્નેશિયમ, એલ્યુમિનિયમ અથવા સોડિયમ અથવા સિલિકોન ડાયોક્સાઇડના સિલિકેટ્સ; (૪) એલ્યુમિનિયમ, એમોનિયમ, કેલ્શિયમ, પોટેશિયમ અથવા સોડિયમના માયરીસ્ટેટ્સ, પામિટ્રેટ્સ અથવા સ્ટીઅરેટ્સ. વધુ શરત એ છે કે કેલ્શિયમ, પોટેશિયમ અથવા સોડિયમ ફેરોસાયનાઇડનો ઉપયોગ સામાન્ય મીઠું, આયોડાઇઝ્ડ મીઠું અને આયર્ન ફોર્ટિફાઇડ મીઠામાં ક્રિસ્ટલ મોડિફાયર અને એન્ટી-કેકિંગ એજન્ટ તરીકે એકલા અથવા ફેરોસાયનાઇડ તરીકે વ્યક્ત સંયોજનમાં ૧૦ મિલિગ્રામ/કિલોગ્રામથી વધુ ન હોય તેવી માત્રામાં થઈ શકશે."

૨૪. પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓ માટેની એક દલીલ એ છે કે સોપારીમાં કુદરતી ઘટક તરીકે મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ હાજર હોય છે અને પરિશિષ્ટ-બી પાન મસાલાના ફક્ત એ.૩૦ મુજબ ચૂનામાંથી કેલ્શિયમ કાર્બોનેટ પહેલેથી જ હાજર હોય છે. તેથી કેરી ઓવર સિદ્ધાંતના અમલ મુજબ ગુનો સાબિત થઈ શકતો નથી.

૨૪.૧ આ દલીલ પ્રથમ દષ્ટિએ આકર્ષક લાગે છે. પરંતુ કેરી ઓવરનો સિદ્ધાંત વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડતો નથી. જે નીચે મુજબ વંચાય છે: નિયમ. ૬૪ સી. ફૂડ એડિટિવ્સનું કેરી ઓવર.

"(૧) પરિશિષ્ટ બી માં નિર્દિષ્ટ ધોરણોના હેતુ માટે, "કેરી ઓવર" નો સિદ્ધાંત કાચા માલ અથવા અન્ય ઘટકો કે જેમાં આ એડિટિવ્સનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો તેના પરિણામે ખોરાકમાં રંગો, ફ્લેવરિંગ એજન્ટ્સ, એન્ટીઓક્સીડેન્ટ્સ, એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ્સ, ઇમલ્સિફાઇંગ અને સ્ટેબિલાઇઝિંગ એજન્ટ્સ અને પ્રિઝર્વેટિવ્સ જેવા એડિટિવ્સની હાજરીને લાગુ પડે છે. દૂષકોની હાજરી આ હેતુ દ્વારા આવરી લેવામાં આવતી નથી.

(૨) કેરી ઓવર સિદ્ધાંતના અમલ દ્વારા ખોરાકમાં એડિટિવની હાજરી સામાન્ય રીતે સ્વીકાર્ય છે સિવાય કે નિયમોમાં અથવા પરિશિષ્ટ બી માં ખાસ કરીને પ્રતિબંધિત ન હોય, શરત એ છે કે કાચા માલ અથવા અન્ય ઘટકો દ્વારા કેરી ઓવર સહિત કુલ એડિટિવ આ રીતે માન્ય મહત્તમ માત્રાથી વધુ ન હોય."

૨૪.૨. કેરી ઓવર સિદ્ધાંતના અમલ દ્વારા ખોરાકમાં એડિટિવની હાજરી સામાન્ય રીતે સ્વીકાર્ય છે સિવાય કે નિયમોમાં ખાસ કરીને પ્રતિબંધિત ન હોય. નિયમ ૬૨ કેટલાક અપવાદો સિવાય એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. અપવાદ માત્ર ટેબલ સોલ્ટ, ડુંગળીનો પાવડર, લસણનો પાવડર, ફૂટ પાવડર અને સૂપ પાવડર માટે જ છે. ગુટખા નિયમ ૬૨ નો અપવાદ નથી. તેથી, કેરી ઓવર સિદ્ધાંતના અમલ અંગે પ્રતિવાદી આરોપી માટેના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલ કાયદાની દૃષ્ટિએ ટકી શકે તેવી નથી.

૨૫. ખાસ પરવાનગી સિવાય એન્ટીકેકિંગ એજન્ટના ઉપયોગ પર પ્રતિબંધ છે. આ પ્રતિબંધ ટેબલ સોલ્ટ, ડુંગળીનો પાવડર, લસણનો પાવડર, ફૂટ પાવડર, સૂપ, સામાન્ય મીઠું, આયોડાઇઝ્ડ મીઠું અને આયર્ન ફોર્ટિફાઇડ મીઠા સિવાયના અન્ય ખોરાકને લાગુ પડશે. નિયમ ૬૨ દ્વારા લાદવામાં આવેલ પ્રતિબંધ ગુટખાને લાગુ પડશે. નિયમ ૬૨ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા ગુટખામાં એન્ટી-કેકિંગ એજન્ટ તરીકે કોઈપણ મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે નહીં. અહીં આ કેસમાં, ગુટખા ખોરાક છે. પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ મુજબ નમૂનાના ગુટખામાં ૧.૬૧% મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ્સ હતા, હકીકતમાં તે ગેરહાજર હોવા જોઈએ, તેથી, પ્રોસિક્યુશન દ્વારા આ કેસમાં નિયમ ૬૨ નો ભંગ સાબિત થાય છે.

૨૬. વધુમાં પીએફએ એક્ટના નિયમ ૮૦ થી ૮૩ જે ખાદ્ય ઉત્પાદનમાં ફૂડ એડિટિવ્સના ઉપયોગ સાથે વ્યવહાર કરે છે તે ગુટખાને લાગુ પડતા નથી.

શું મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે?

૨૭. બોમ્બે હાઈકોર્ટ ૧૫ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨ ના રોજ રિટ પિટિશન નં.૧૬૩૧ / ૨૦૧૨ માં મેસર્સ ધારીવાલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્યના કેસમાં ઠરાવ્યું છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે;

૫. મહારાષ્ટ્ર સરકારના ફૂડ એન્ડ ડ્રગ્સ એડમિનિસ્ટ્રેશનના જોઈન્ટ કમિશનર (ફૂડ) શ્રી કમલેશ વી. સંખે દ્વારા પડકારાયેલા આદેશને ન્યાયી ઠેરવતા જવાબી એફિડેવિટ દાખલ કરવામાં આવ્યા છે અને રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ઉક્ત આદેશ ફૂડ સેફ્ટી એક્ટ અને તે હેઠળ બનાવેલા ૨૦૧૧ ના રેગ્યુલેશન્સની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત છે. ટાટા ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ફંડામેન્ટલ રિસર્ચ અને અન્ય સંસ્થાઓ દ્વારા સબમિટ કરવામાં આવેલા અહેવાલોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે જે ગુટખા અને પાન મસાલાના સેવનની હાનિકારક અસરો, મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં ગુટખા અને પાન મસાલાના સેવનના વ્યાપક પ્રસારને દર્શાવે છે અને વર્ષ ૨૦૦૩-૨૦૧૧ માં

મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં સત્તાવાળાઓ દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલા ગુટખા અને પાન મસાલાના આશરે ૧૨૦૦ નમૂનાઓમાંથી, ૯૮% ગુટખા અને પાન મસાલા પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ અને ૨૦૧૧ ના રેગ્યુલેશન્સની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરતા જણાયા હતા કારણ કે તેમાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ, તમાકુ અથવા નિકોટિન જેવા પ્રતિબંધિત ઘટકો હોવાનું જણાયું હતું.

૩૪. આમ, તે સ્પષ્ટ છે કે પાન મસાલાના સેવન દ્વારા મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટથી જાહેર આરોગ્યને થતા સાબિત થયેલા જોખમ વિશે સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ કોઈ સામગ્રી મૂકવામાં આવી ન હતી. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જો મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ દ્વારા જાહેર આરોગ્યને જોખમ હોત, તો પ્રતિબંધ મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ ધરાવતા પાન મસાલા સુધી વિસ્તારી શકાયો હોત. મહારાષ્ટ્ર સરકારના ડ્રગ એડમિનિસ્ટ્રેશનના જોઈન્ટ કમિશનર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા એક્ઝિડેવિટમાં તેમજ ઈન્ટરવેનર દ્વારા આ પિટિશનોના રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા અહેવાલોમાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટની હાનિકારક અસરો બહાર લાવવામાં આવી છે. તે માત્ર તમાકુ અને નિકોટિન જ નથી જે કાર્સિનોજેનિક અસરનું કારણ બને છે પરંતુ મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ પણ છે જેનો ઉપયોગ સામાન્ય રીતે ગુટખા તેમજ પાન મસાલાના

ઉત્પાદન માટે સોપારીના ટુકડા અને અન્ય ઘટકોને મીઠા કરવા માટે થાય છે.

૩૬. અરજદારોની ઉપરોક્ત રજૂઆત સાથે વ્યવહાર કરતા, જોઈન્ટ ફૂડ કમિશનરે તેમના ૧૪ ઓગસ્ટ ૨૦૧૨ ના એક્ઝિક્યુટિવમાં ધ્યાન દોર્યું છે કે "ચૂનામાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ હોતું નથી અને સોપારી અને ચૂનામાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ નહિવત પ્રમાણમાં હોય છે. સોપારીમાં કાર્બોનેટ હોતું નથી પરંતુ તેમાં માત્ર અંતર્ગત અને કુદરતી મેગ્નેશિયમ હોય છે જે ડ્રાય વેઈટ દીઠ ૨.૮ નેનોગ્રામ હોય છે. સોપારી/અરેકા નટ અને સ્લેક્ડ લાઈમ અને કાથામાં મેગ્નેશિયમની ચોક્કસ ટકાવારી નીચે મુજબ છે:—

i) અરેકાનટમાં મેગ્નેશિયમની સાંદ્રતા – ૧ ગ્રામમાં ૨.૮ નેનોગ્રામ
= ૦.૦૦૦૦૦૦૦૦૨૮%

ii) સ્લેક્ડ લાઈમમાં મેગ્નેશિયમની સાંદ્રતા – ૧ ગ્રામમાં ૧.૩ નેનોગ્રામ = ૦.૦૦૦૦૦૦૦૦૧૩%

iii) કાથામાં મેગ્નેશિયમની સાંદ્રતા – ૧ ગ્રામમાં ૧૯.૪ નેનોગ્રામ = ૦.૦૦૦૦૦૦૦૧૯૪%

આમ, તે સ્પષ્ટ છે કે કુદરતી ઉત્પાદનમાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટની ટકાવારી એટલી નજીવી છે કે ગુટખા અને પાન મસાલામાં ૨% કે

તેથી વધુ હદ સુધી મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટની હાજરીને માત્ર એમ કહીને સમજાવી શકાય નહીં કે મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ કુદરતી કૃષિ ઉત્પાદનોમાં જોવા મળે છે. આમ, તે સ્પષ્ટ છે કે મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટની હાજરી તે પણ ૨% કે તેથી વધુની હદ સુધી સત્તાવાળાઓ દ્વારા પરીક્ષણ કરાયેલા ૯૮% કરતા વધુ નમૂનાઓમાં છે જે કુદરતી ઉત્પાદનને મીઠું બનાવવાના હેતુથી અરજદારો દ્વારા ઉમેરવામાં આવતા એડિટિવ્સ તરીકે આપવામાં આવે છે."

૫૫. પડકારાયેલ વૈધાનિક નિયમો તેમજ ૧૯ જુલાઈ ૨૦૧૨ નો પડકારાયેલ વૈધાનિક આદેશ બંધારણની કલમ ૪૭ ને આગળ વધારવા માટે છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:—

"૪૭. પોષણનું સ્તર અને જીવનધોરણ ઊંચું લાવવાની અને જાહેર આરોગ્યમાં સુધારો કરવાની રાજ્યની ફરજ.— રાજ્ય તેના લોકોના પોષણના સ્તર અને જીવનધોરણને ઊંચું લાવવા અને જાહેર આરોગ્યમાં સુધારણાને તેની પ્રાથમિક ફરજોમાં ગણશે અને, ખાસ કરીને, રાજ્ય તબીબી હેતુઓ સિવાય સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક હોય તેવા માદક પીણાં અને દવાઓના સેવન પર પ્રતિબંધ લાવવાનો પ્રયાસ કરશે."

૫૬. પ્રતિવાદીઓ તેમજ ઈન્ટરવેનર દ્વારા રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલા વિશાળ અહેવાલો અને સામગ્રી જાહેર આરોગ્ય પર ગુટખા, પાન મસાલા (જેમાં તમાકુ અથવા નિકોટિન અથવા મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ તેમના ઘટકો તરીકે હોય છે) ની ખતરનાક અસરો સ્થાપિત કરે છે, જે ગુટખા અને પાન મસાલાના ઉત્પાદન, સંગ્રહ, વિતરણ અને વેચાણ પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધને ન્યાયી ઠેરવે છે.

૨૮. સિગારેટ અને અન્ય તમાકુ ઉત્પાદનો (જાહેરાત પર પ્રતિબંધ અને વેપાર અને વાણિજ્ય, ઉત્પાદન, પુરવઠો અને વિતરણનું નિયમન) અધિનિયમ, ૨૦૦૩ ની કલમ ૩ (પી) મુજબ ગુટખા તમાકુ ઉત્પાદન છે. તે નીચે મુજબ વંચાય છે;

કલમ ૩. વ્યાખ્યાઓ. આ અધિનિયમમાં, જ્યાં સુધી સંદર્ભની અન્યથા જરૂર ન હોય,– (પી) તમાકુ ઉત્પાદનો" એટલે પરિશિષ્ટમાં નિર્દિષ્ટ ઉત્પાદનો. પરિશિષ્ટ [કલમ ૩(પી) જુઓ]

૧. સિગારેટ

૨. સિગાર

૩. ચરૂટ

૪. બીડી

૫. સિગારેટ તમાકુ, પાઈપ તમાકુ અને હુક્કા તમાકુ

૬. ચાવવાની તમાકુ

૭. છીંકણી

૮. પાન મસાલા અથવા કોઈપણ ચાવવાની સામગ્રી જેમાં તમાકુ તેના ઘટકોમાંના એક તરીકે હોય (તેને ગમે તે નામે બોલાવવામાં આવે).

૯. ગુટખા

૧૦. તમાકુ ધરાવતો દ્રૂથ પાવડર.

૨૯. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતા, મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ એ એન્ટીકેક્ટિંગ એજન્ટ છે જે પીએફએ રૂલ્સની કલમ ૬૨ માં પ્રદાન કર્યા સિવાય માન્ય નથી. આમ, પીએફએ એક્ટ અને રૂલ્સ હેઠળ મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ એ પ્રતિબંધિત વસ્તુ છે. એ પણ નોંધવું જોઈએ કે તેમાં કોઈ શંકા નથી કે મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટનો ઉપયોગ સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે. પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ મુજબ નમૂનામાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ હતું જે પીએફએ એક્ટ અને તે હેઠળ બનાવેલા નિયમો હેઠળ પરવાનગી પાત્ર નથી.

એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૪૫ હેઠળ નિષ્ણાત દ્વારા આપવામાં આવેલા
અભિપ્રાય તરીકે પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ – મૂલ્યાંકન.

૩૦. પ્રતિવાદી-આરોપી માટેના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે પબ્લિક એનાલિસ્ટે એવો અભિપ્રાય આપ્યો નથી કે નમૂનો માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય હતો અને તે પરથી કેસ સાબિત થતો નથી. તેમણે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે

૩૦.૧. પંજાબ-હરિયાણા હાઈકોર્ટનો ચુકાદો ૯ મે, ૧૯૯૧ ના રોજ સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિરુદ્ધ ગુલશન રાયના કેસમાં ૧૯૯૨ (૧) પીએફએ કેસીસ પેજ ૧૫૦ માં નોંધાયેલ છે:/ ૧૯૯૨ ફિએલજે ૮૭૩ ફકરો ૪

૪. પંજાબના ડી.એ.જી. શ્રી એસ.કે. શર્માએ પબ્લિક એનાલિસ્ટ તેમજ ડિરેક્ટર, સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરીના અહેવાલો, અનુક્રમે એકિઝબિટ્સ પીડી અને પીએફનો સંદર્ભ આપ્યો છે અને દલીલ કરી છે કે આરોપી દ્વારા મીઠાઈ લાડુ તૈયાર કરવામાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ પામ તેલ નિર્ધારિત ધોરણો મુજબનું ન હતું અને આરોપીની દોષિત ઠરાવણી નોંધવામાં આવે. કલમ ૨(આઈએ) (એમ) નીચે મુજબ વંચાય છે:--

"જો વસ્તુની ગુણવત્તા અથવા શુદ્ધતા નિર્ધારિત ધોરણથી નીચે આવે છે અથવા તેના ઘટકો નિર્ધારિત પરિવર્તનશીલતાની મર્યાદામાં ન હોય તેવા પ્રમાણમાં હાજર છે પરંતુ જે તેને સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક બનાવતું નથી:

શરત એ છે કે, જ્યાં પ્રાઈમરી ફૂડ હોવાને કારણે વસ્તુની ગુણવત્તા અથવા શુદ્ધતા નિર્ધારિત ધોરણથી નીચે આવી ગઈ હોય અથવા તેના ઘટકો નિર્ધારિત પરિવર્તનશીલતાની મર્યાદામાં ન હોય તેવા પ્રમાણમાં હાજર હોય, બંને કિસ્સામાં, સંપૂર્ણપણે કુદરતી કારણોસર અને માનવ એજન્સીના નિયંત્રણની બહાર હોય, તો, આવી વસ્તુને આ પેટા-ખંડના અર્થમાં ભેળસેળયુક્ત માનવામાં આવશે નહીં.

સ્પષ્ટીકરણ:-- જ્યાં પ્રાઈમરી ફૂડની બે અથવા વધુ વસ્તુઓ એકસાથે મિશ્ર કરવામાં આવે છે અને પરિણામી ખોરાકની વસ્તુ :-

(એ) એવા નામ હેઠળ સંગ્રહિત, વેચાણ અથવા વિતરણ કરવામાં આવે છે જે તેના ઘટકો દર્શાવે છે; અને

(બી) સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક નથી, તો, આવી પરિણામી વસ્તુને આ ખંડના અર્થમાં ભેળસેળયુક્ત માનવામાં આવશે નહીં."

ઉપરોક્ત જોગવાઈનું ઉદ્ધંધન અલબત્ત, પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટની કલમ ૧૬ સાથે વાંચતા કલમ ૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો બનશે. શરૂઆતમાં જ એ જણાવી શકાય કે રિપોર્ટ એક્ઝિબિટ પીએફમાં ડિરેક્ટર, સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરીએ એવો અહેવાલ આપ્યો નથી કે કોલ-ટાર ડાય જેવા કોઈપણ ભેળસેળયુક્ત પદાર્થના ઉપયોગ અથવા કોઈપણ વિદેશી પદાર્થની હાજરીને કારણે વસ્તુ સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક હતી.

૩૦.૨ તેમણે એઆઈઆર ૧૯૮૫ એસસી ૭૪૧ માં નોંધાયેલા ચુકાદા સ્ટેટ (દિલ્લી એડમિનિસ્ટ્રેશન) વિરુદ્ધ પુરણ મલ પર આધાર રાખ્યો છે.

ફરો ૬, તેથી ફૂમિ અને જંતુ સમાન છે એવું માનવું શક્ય નથી.

ફરો ૭ જો ફૂમિ અને જંતુઓ સમાન હોય તો પણ આ કેસમાં અપીલકર્તા મુશ્કેલીમાંથી બહાર નથી. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ પબ્લિક એનાલિસ્ટે નમૂનામાં માત્ર નવ જીવંત મીલ વોર્મ્સ શોધી કાઢ્યા છે અને તેણે એવું પણ જણાવ્યું નથી કે તે જંતુગ્રસ્ત છે અથવા તો મીલ વોર્મ્સની હાજરીને કારણે તે માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય છે અથવા તો તે અન્યથા માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય છે.

ફરો ૮. વેબસ્ટરની સચિત્ર સમકાલીન ડિક્શનરી (જ્ઞાનકોશીય આવૃત્તિ) મુજબ, 'ઇન્ફેસ્ટ' એટલે "એટલી મોટી સંખ્યામાં ફેલાવું અથવા વ્યાપી જવું કે જેથી તે અપ્રિય અથવા અસુરક્ષિત બની જાય".

ફરો ૧૩. પબ્લિક એનાલિસ્ટ દ્વારા નમૂનામાં મળી આવેલા નવ ફૂમિઓને જંતુઓ ગણવામાં આવે તો પણ, પબ્લિક એનાલિસ્ટનું પ્રમાણપત્ર પ્રોસિક્યુશનના એ કેસને સમર્થન આપતું નથી કે લાલ મર્યાનો પાવડર ભેગસેળયુક્ત હતો, કારણ કે પબ્લિક એનાલિસ્ટે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી કે લાલ મર્યાનો પાવડર ફૂમિગ્રસ્ટ હતો અથવા જંતુગ્રસ્ટ હતો અથવા તો મીલ વોર્મ્સની હાજરીને કારણે નમૂનો માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય હતો.

૩૦.૨ આ ચુકાદો આરોપીને મદદરૂપ થતો નથી કારણ કે ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદામાં કેસની હકીકત અપૂરતા પુરાવા હતી જ્યારે હાથ પરના કેસમાં પૂરતા પુરાવા છે. ફરો ૧૪, ૧૫ જુઓ

ફરો ૧૪. મારા મતે, કલમ ૨(આઈએ) (એફ) નો સાચો અર્થ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ઓફ દિલ્લી વિરુદ્ધ ટેકચંદ ભાટિયા (ઉપર મુજબ) માં લાવવામાં આવ્યો છે અને એ નિષ્કર્ષ કે 'આવા

કિસ્સામાં એ સાબિત કરવું જરૂરી રહેશે નહીં કે ખોરાકની વસ્તુ માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય હતી' એ કાયદાનું સાચું નિવેદન છે.

ફકરો ૧૫. હું મારા વિદ્વાન ભાઈ સાથે સંમત છું કે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવા તપાસ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા અને હાઈકોર્ટ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં દખલગીરીની ખાતરી આપવા માટે અપૂરતા છે.

૩૧. ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ઓફ દિલ્હી વિરુદ્ધ ટેકચંદ ભાટિયા ૧૯૮૦ એઆઈઆર ૩૬૦, ૧૯૮૦ એસસીઆર (૧) ૯૧૦ ના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે 'આવા કિસ્સામાં એ સાબિત કરવું જરૂરી રહેશે નહીં કે ખોરાકની વસ્તુ માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય હતી' એ કાયદાનું સાચું નિવેદન છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે;

"ફકરો ૭. અમારો અભિપ્રાય છે કે હાઈકોર્ટ કલમ ૨(આઈ) (એફ) ના તેના અર્થઘટનમાં સ્પષ્ટપણે ખોટી હતી. વ્યાખ્યા કલમની સાદી ભાષા પરથી, તે એકદમ સ્પષ્ટ છે કે 'અથવા અન્યથા માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય છે' શબ્દો તેમની પહેલા આવતા બાકીના શબ્દોથી અલગ પડે છે. તે એકદમ અલગ અને અલગ વર્ગ સાથે સંબંધિત છે. અમને લાગે છે કે છેલ્લી કલમ 'અથવા અન્યથા માનવ

વપરાશ માટે અયોગ્ય છે' એ શેષ જોગવાઈ છે જે એવા કિસ્સામાં લાગુ પડશે જે તેના પહેલાની કલમો દ્વારા આવરી લેવામાં આવતી નથી અથવા સીધી રીતે તેમાં આવતી નથી. જો વાક્યખંડને અલગ રીતે વાંચવાનો હોય તો ખોરાકની વસ્તુ 'ગંદી. સડેલી, ખરાબ, વિઘટિત....અથવા જંતુગ્રસ્ત' હોવાના માત્ર પુરાવા પેટા-કલમ (એફ) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ 'ભેળસેળયુક્ત' શબ્દની મર્યાદામાં કેસ લાવવા માટે પૂરતા હશે અને આવા કિસ્સામાં એ સાબિત કરવું જરૂરી રહેશે નહીં કે ખોરાકની વસ્તુ માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય હતી.

ફરો ૧૫. કાજુના સંબંધમાં, સંબંધિત સમયે, શુદ્ધતાના કોઈપણ લઘુત્તમ ધોરણો નિર્ધારિત કરતી કોઈ વૈધાનિક જોગવાઈ ન હતી. તેથી, કેસના પુરાવા પરથી નિર્ણય લેવાનું અદાલતનું કામ છે કે શું મળી આવેલ જંતુનો ઉપદ્રવ એવી પ્રકૃતિ અને હદનો હતો કે જેથી તેને માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય બનાવી શકાય. કચેરૂં મલના કેસમાં પરીક્ષણને સાચું માનીએ તો, અને પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટને પુરાવાનો માત્ર એક ટુકડો માનીએ જેનું મૂલ્યાંકન અદાલત દ્વારા દરેક ચોક્કસ કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં માનવ વપરાશ માટે નમૂનાની અયોગ્યતા અથવા અન્યથા વિશે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે કરવાનું છે, વર્તમાન કેસમાં આવા પુરાવા છે."

૩૨. પ્રતિવાદી આરોપીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ ચુકાદો પ્રોસિક્યુશન માટે મદદરૂપ છે કે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા એ સાબિત કરવું જરૂરી નથી કે જો ખોરાકની વસ્તુ માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય હોય તો માત્ર જોગવાઈનો ભંગ પૂરતો છે. પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટમાં તે કાયદાનો કેવી રીતે ભંગ કરે છે તે લખવાની જરૂર નથી. પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટને એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૪૫ હેઠળ નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય કહી શકાય. અભિપ્રાય એ એક પુરાવો છે, કેસની હકીકત અને સંજોગો અને લાગુ પડતા કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને અદાલતો દ્વારા તેનું મૂલ્યાંકન કરવું જરૂરી છે. હું નીચેના પૂર્વ ચુકાદાઓ પર આધાર રાખું છું.

૩૨.૧ એઆઈઆર ૧૯૮૩ સુપ્રીમ કોર્ટ ૬૬ "મયુર પાનાભાઈ શાહ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય"

ફરો ૨. અમને લાગે છે કે આ એવો કેસ નથી કે જેને વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા સંક્ષિપ્તમાં ફગાવી દેવો જોઈએ અને વધુમાં અમને નથી લાગતું કે વિદ્વાન જજ એવું અવલોકન કરવામાં સાચા હતા કે "અમારી અદાલતોએ હંમેશા ડોક્ટરોને સત્યના સાક્ષી તરીકે લીધા છે." જ્યાં કોઈ ડોક્ટરે અદાલતમાં જુલાની આપી હોય ત્યાં પણ, તેમના પુરાવાને અન્ય કોઈપણ સાક્ષીના પુરાવાની જેમ જ

મૂલ્યાંકન કરવાનું હોય છે અને એવી કોઈ અખંડનીય ધારણા નથી કે ડૉક્ટર હંમેશા સત્યના સાક્ષી હોય છે.

૩૨.૨ એઆઈઆર ૧૯૯૯ એસસી ૨૦૦૫ "હરિયાણા રાજ્ય વિરુદ્ધ ભગીરથ" એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે

ફરો ૧૭. તબીબી સાક્ષી દ્વારા આપવામાં આવેલ અભિપ્રાય આ વિષય પર અંતિમ શબ્દ હોવો જરૂરી નથી. આવા અભિપ્રાયનું અદાલત દ્વારા પરીક્ષણ કરવામાં આવશે. જો અભિપ્રાય તર્ક અથવા નિરપેક્ષતાથી વંચિત હોય, તો અદાલત તે અભિપ્રાયને અનુસરવા માટે બંધાયેલી નથી. છેવટે અભિપ્રાય એ છે જે કોઈ હકીકતની સ્થિતિ વિશે વ્યક્તિના મનમાં રચાય છે. જો એક ડૉક્ટર એક અભિપ્રાય બનાવે છે અને બીજા ડૉક્ટર સમાન હકીકતો પર અલગ અભિપ્રાય બનાવે છે, તો જજ માટે એવો દૃષ્ટિકોણ અપનાવવાનો વિકલ્પ ખુલ્લો છે જે વધુ ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ અથવા સંભવિત હોય. તેવી જ રીતે જો એક ડૉક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલો અભિપ્રાય સંભાવના સાથે સુસંગત ન હોય તો અદાલતની તે અભિપ્રાયને અનુસરવાની કોઈ જવાબદારી નથી માત્ર કારણ કે તે ડૉક્ટર દ્વારા કહેવામાં આવ્યું છે. અલબત્ત, ચોક્કસ વિષયના નિષ્ણાતો દ્વારા આપવામાં આવેલા અભિપ્રાયોને યોગ્ય ભાર આપવો જોઈએ.

૩૩. પ્રતિવાદી-આરોપી માટેના વિદ્વાન વકીલે સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિરુદ્ધ રસિકલાલ ઉમેદભાઈ શેખ અને અન્યના કેસમાં આ અદાલતનો અન્ય એક ચુકાદો ૧૯૯૩(૧) જીસીડી ૫૯૧(ગુજરાત) ટાંક્યો છે

(૯) તે સ્વીકૃત હકીકત છે કે ખોરાકનો નમૂનો એટલે કે દૂધી-હલવો ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા આરોપી પાસેથી એકત્રિત કરવામાં આવ્યો હતો જેના પર કહેવાતો સિલ્વર ફોઈલ હતો. તે પણ સ્વીકૃત હકીકત છે કે દૂધી-હલવા માટે કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું નથી અને રેકૉર્ડ પર એવા કોઈ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં કે એલ્યુમિનિયમ ફોઈલ સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક હતો, એવો વાદ કરી શકાય નહીં કે દૂધી-હલવાને કોટિંગ કરવા માટે આવા પાન અથવા ફોઈલ ખોરાકની વસ્તુને ભેગસેળયુક્ત બનાવશે. તેનાથી વિપરીત વિદ્વાન ટ્રાયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તેમના પડકારાયેલા ચુકાદામાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટમાં એવું કોઈ અવલોકન અથવા નિવેદન નથી કે તેમના દ્વારા તપાસવામાં આવેલ એલ્યુમિનિયમ ફોઈલ વપરાશ પર સ્વાસ્થ્ય માટે કોઈપણ રીતે હાનિકારક છે. વિદ્વાન ટ્રાયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા આ પાસા પર વિચાર કરવામાં આવ્યો છે અને એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ખોરાકમાં ભેગસેળને આટલી ગંભીર

કહી શકાય નહીં. જો કે આરોપીને તેની ગુનાની કબૂલાતના આધારે દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો છે. દૂધી હલવાના ફૂડ સેમ્પલને કોટિંગ કરવા માટે સંભવતઃ સુશોભન હેતુ માટે કહેવાતા સિલ્વર ફોઇલ અથવા પાનનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. તે ખોરાકની મુખ્ય વસ્તુ ન હતી. ખોરાકની મુખ્ય વસ્તુ પબ્લિક એનાલિસ્ટ દ્વારા તપાસવામાં આવી હતી અને તેમને જાણવા મળ્યું હતું કે નમૂનામાં એલ્યુમિનિયમ ફોઇલ છે.

(૧૦) એ ઉદ્દેખ કરી શકાય કે પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન ૩૯સ ૧૯૫૫ (ટૂંકમાં નિયમો) ના પરિશિષ્ટ બી માં એન્ટ્રી નં. એ. ૨૭. ૦૧ હેઠળ સિલ્વર લીફ (ચાંદી કા વરખ) નું ધોરણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે. ઉક્ત એન્ટ્રીમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે સિલ્વર લીફ ફિઝ અને ફોલ્ડ્સથી મુક્ત શીટના સ્વરૂપમાં હશે અને તેમાં ૯૯. ૯ ટકાથી ઓછી ચાંદી હશે નહીં. તે કોઈનો કેસ નથી કે આરોપીએ ફૂડ આર્ટિકલ એટલે કે દૂધી હલવાને કોટિંગ કરવા માટે ભેળસેળયુક્ત સિલ્વર લીફનો ઉપયોગ કર્યો હતો. ફરિયાદમાં પણ આવો કોઈ આરોપ દૂરથી કરવામાં આવ્યો નથી. તેથી પબ્લિક એનાલિસ્ટ અથવા ફરિયાદી માટે એ જોવું બિનજરૂરી હતું કે દૂધી-હલવાને કોટિંગ કરવાના હેતુ માટે ઉપયોગમાં લેવાયેલ કહેવાતો

સિલ્વર લીફ સિલ્વર લીફ માટે નિર્ધારિત જરૂરી ધોરણનો જવાબ આપે છે કે નહીં.

(૧૧) વધુમાં પ્રોસિક્યુશને મિસ-બ્રાન્ડિંગનો કોઈ કેસ પણ નોંધાવ્યો નથી. મિસ-બ્રાન્ડિંગના કોઈ કેસની ગેરહાજરીમાં સ્પષ્ટપણે ખોરાકની વસ્તુના મિસ-બ્રાન્ડિંગને લગતા આરોપને ધ્યાનમાં લેવાની અથવા જણાવવાની કોઈ જરૂર ન હતી. દૂધી હલવાને કોટિંગ કરવા માટે સિલ્વર લીફ તરીકે દર્શાવેલ એલ્યુમિનિયમ લીફનો ઉપયોગ વધુમાં વધુ અધિનિયમમાં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ તે વસ્તુનું મિસ-બ્રાન્ડિંગ હશે. આવો કોઈ કેસ ક્યારેય પ્લીડ અથવા જણાવવામાં આવ્યો ન હોવાથી આરોપીને મિસ-બ્રાન્ડિંગના ગુના માટે પણ દોષિત ઠરાવી શકાય નહીં.

૩૪. ટાંકવામાં આવેલ ચુકાદો વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડતો નથી. ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાના કિસ્સામાં ગુનાની કબૂલાત દાખલ કરવા પર દોષિત ઠરાવ્યા સામે અપીલ. આરોપીને કોર્ટ ઉઠે ત્યાં સુધીની સજા અને રૂ. ૫૦૦/- નો દંડ અને કસૂર થવા પર એક મહિનાની કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. પ્રોસિક્યુશને કોઈ મૌખિક પુરાવા ઉમેર્યા ન હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે માત્ર પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ પર આધાર રાખ્યો હતો. પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ

જણાવે છે કે ખાદ્ય વસ્તુ દૂધી હલવાના નમૂનામાં કોઈ સિલ્વર ફોઈલ ન હતો, પરંતુ તેમાં માત્ર એલ્યુમિનિયમ ફોઈલ હતો. પબ્લિક એનાલિસ્ટે એવું અવલોકન કર્યું નથી કે તેમના દ્વારા તપાસવામાં આવેલ એલ્યુમિનિયમ ફોઈલ કોઈપણ રીતે સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે. આ અદાલતે તે ચુકાદામાં અવલોકન કર્યું હતું કે આવા કોઈપણ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, ખાદ્ય વસ્તુના નમૂનાને ભેળસેળયુક્ત કહી શકાય નહીં.]

જ્યારે હાથ પરના કેસમાં પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ ખૂબ જ સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે નમૂનામાં $MgCo$ ૩ છે અને લેબલ નિયમ ૩૨(બી) નું પાલન કરતું નથી કારણ કે ઘટકોની યાદીમાં લેબલ પર $MgCo$ ૩ જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી. આ ચુકાદાના અગાઉના ફકરામાં ચર્ચા કર્યા મુજબ કે પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૪૫ હેઠળ નિષ્ણાતના અભિપ્રાયની માહિતીમાં પુરાવો છે; કેસની હકીકત અને સંજોગો અને લાગુ કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને તેનું મૂલ્યાંકન કરવું જરૂરી છે. તેથી ટાંકવામાં આવેલ ચુકાદો પ્રતિવાદી આરોપીને મદદરૂપ થતો નથી.

શું ૧૯૫૫ ના નિયમોના પરિશિષ્ટ 'બી' માં ધોરણો નિર્ધારિત ન હોય તે પ્રોપ્રાઈટરી ફૂડને લાગુ પડે છે?

૩૫. પીએફએ કેસીસ ૧૯૯૨(૨) રાજ શ્રી કિશન વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય (ક્રિમિનલ મિસ્ક. પિટિશન નં. ૬૮૮ / ૧૯૯૯ તારીખ ૦૮.૦૭.૧૯૯૨) ના કેસમાં, રાજસ્થાન હાઈકોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

ફકરો ૫. ૧૯૫૪ ના અધિનિયમની કલમ ૭ કોઈપણ ભેળસેળયુક્ત ખોરાક, કોઈપણ મિસ-બ્રાન્ડેડ ખોરાક, ખોરાકની કોઈપણ વસ્તુ જેના વેચાણ માટે લાઈસન્સની શરતો અનુસાર સિવાય લાઈસન્સ નિર્ધારિત છે તેના વેચાણ, સંગ્રહ અથવા વિતરણ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. અધિનિયમની કલમ ૧૬ વિવિધ પ્રકારના ગુનાઓ માટે દંડ પૂરો પાડે છે. કલમ ૨૩ કેન્દ્ર સરકારને અધિનિયમની જોગવાઈઓ પાર પાડવા માટે નિયમો બનાવવાની સત્તા આપે છે. તે સત્તાના ઉપયોગમાં કેન્દ્ર સરકારે ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ, ૧૯૫૫ ની જોગવાઈઓ ઘડી છે. આ નિયમોનો નિયમ ૫ ખોરાકની વિવિધ વસ્તુઓની ગુણવત્તાના ધોરણો સ્પષ્ટ કરે છે જે નિયમો સાથે જોડાયેલ પરિશિષ્ટ 'બી' માં નિર્દિષ્ટ છે. પરિશિષ્ટ 'બી' દર્શાવે છે કે 'મોતીચૂર લાડુ' એ ખાદ્ય વસ્તુ નથી.

"ફકરો ૬. એમ.વી. કૃષ્ણ નામ્બિસન વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય ૧૯૭૯(૧) એફએસી ૭૨ (એસસી) માં, સુપ્રીમ કોર્ટના માનનીય ન્યાયાધીશોએ ઠરાવ્યું હતું કે ૧૯૫૫ ના નિયમોના પરિશિષ્ટ 'બી' માં છાશ માટે કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું ન હોવાથી,

પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ, ૧૯૫૪ હેઠળ કોઈપણ ગુના માટે વ્યક્તિને દોષિત ઠરાવી શકાય નહીં.

ફકરો ૭. બ્રુક બોન્ડ ઇન્ડિયા લિ. વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય ૧૯૮૦ એફએજે ૧૨૩, (રાજ.) માં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ચિકોરી સાથે મિશ્રિત ઇન્સ્ટન્ટ કોફી માટે કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું ન હોવાથી કોઈ ગુનો બનતો નથી કારણ કે કોફી માટે નિર્ધારિત ધોરણની મદદથી તે સાબિત કરી શકાતું નથી કે ચિકોરી સાથે મિશ્રિત ઇન્સ્ટન્ટ કોફી ભેગસેળયુક્ત છે. જો વિધાનસભાએ તેની શાણપણમાં ચિકોરી સાથે મિશ્રિત ઇન્સ્ટન્ટ કોફી માટે કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત ન કર્યું હોય, તો પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન ૩૯સ, ૧૯૫૫ હેઠળ કોફી માટે નિર્ધારિત ધોરણને અનુરૂપ ન હોય તેવા તેના નમૂના માટે કાર્યવાહી થઈ શકે નહીં. અદાલતે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૮૨ હેઠળ દાખલ કરેલી અરજીના આધારે કાર્યવાહી રદ કરી.

ફકરો ૧૦. આ બધા નિર્ણયો સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે જ્યાં સુધી પરિશિષ્ટ 'બી' માં કોઈ ચોક્કસ ખાદ્ય વસ્તુનું ધોરણ નિર્ધારિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ભેગસેળયુક્ત ખોરાકના ઉત્પાદન અથવા વેચાણના ગુના માટે વ્યક્તિ સામે કાર્યવાહી કરી શકાતી નથી."

૩૬. પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ નરેશ કુમાર વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, પીએફએ
કેસ ૧૯૮૨ (II) પેજ ૩૦ ક્રિમિનલ રિવિઝન નં. ૨૪૧ / ૧૯૭૯ તારીખ
૧૦.૦૪.૧૯૮૧ ના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે

ફરો ૯. આ બાબત નવી નથી. છેક ૧૯૬૬ ના વર્ષમાં, એમ.વી.
ફૂલ્ગન નામ્બિસન વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય, એઆઈઆર ૧૯૭૬
એસસી ૧૬૭૬ માં સુપ્રીમ કોર્ટના માનનીય ન્યાયાધીશોએ સ્પષ્ટ
કર્ચું હતું કે જ્યાં કોઈ આપેલ ખોરાક માટે ગુણવત્તાનું ધોરણ
નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું ન હતું, ત્યાં આરોપીને અધિનિયમની
કલમ ૧૬(૧)(એ)(i) હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠરાવી શકાય
નહીં. આ એવો કેસ હતો જેમાં છાશમાં ૧૧ ટકા પાણી હોવાનું
જણાયું હતું. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે નિયમો હેઠળ છાશની
ગુણવત્તા અથવા શુદ્ધતાનું કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું ન
હોવાથી, આરોપીએ તેની સામે જે ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો
હતો તે કયો નથી.

૩૬.૧ ૧૯૮૨ (૨) એફએસી ૯૬ રાજસ્થાન હાઈકોર્ટ હરિ રામ વિરુદ્ધ રાજ્ય
અને અન્યના કેસમાં

ફરો ૧૫. ઉપરોક્ત ચર્ચા પરથી એવું સમજવું જોઈએ નહીં કે જો ખોરાકની કેટલીક વસ્તુઓના સંબંધમાં પરિશિષ્ટ-બી માં ધોરણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું ન હોય, તો આરોપીને પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ, ૧૯૫૪ ની કલમ ૧૬ હેઠળ દોષિત ઠરાવી શકાય નહીં. કલમ ૨ ના ખંડ (આઈએ) માં આપેલી 'ભેળસેળયુક્ત' ની વ્યાખ્યા સંપૂર્ણ છે. માત્ર એટલું જ નહીં કે ખોરાકની વસ્તુને ભેળસેળયુક્ત માનવામાં આવશે જો તે કોઈપણ પેટા-ખંડો, (એ), (બી), (સી), (ડી), (ઈ), (એફ), (જી), (એચ), (આઈ), (જે), (કે) અને (૧) માં આવે. વર્તમાન કેસમાં, પ્રોસિક્યુશન માટે એવો કોઈ કેસ નથી કે 'સેવ નમકીન' તે પેટા-ખંડો હેઠળ ભેળસેળયુક્ત હતી. આમ, અરજદારની દોષિત ઠરાવણીને માન્ય રાખી શકાય નહીં.

૩૬.૨ ૨૦૧૬ (૧) એફએસી ૨૩૭ સુપ્રીમ કોર્ટ હિન્દુસ્તાન લિવર લિ. વિરુદ્ધ ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર અને અન્યના કેસમાં

ફરો ૭. પેટા-નિયમ (૨) નો ખંડ (બી) R.૩૭A સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે પ્રોપ્રાઇટરી ફૂડ એટલે એવો ખોરાક જેને પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યો નથી. જો કે, પ્રતિવાદીઓ માટેના વિદ્વાન વકીલ રજૂઆત કરે છે કે પેટા-નિયમ (૧) ના ધ્યાનમાં અપીલકર્તાએ

ભારત સરકાર પાસેથી ખોરાકની આવી વસ્તુઓની મંજૂરી મેળવવાની ધારણા હતી. જો કે, અમને પ્રતિવાદીઓ માટેના વિદ્વાન વકીલની રજૂઆતમાં કોઈ યોગ્યતા જણાતી નથી, કારણ કે તે માત્ર શિશુ ડેરી દૂધ ઉત્પાદનો અથવા શિશુ ડેરી દૂધના ખોરાકને લાગુ પડે છે, જે નમૂનો લેવામાં આવ્યો છે અને તેનું પૃથક્કરણ કરવામાં આવ્યું છે તે ન તો શિશુ દૂધનો વિકલ્પ/શિશુ ખોરાક છે ન તો તે મલાઈ કાઢેલું દૂધ પાવડર છે, એવી વસ્તુ જેના માટે પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ હેઠળ ધોરણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે. એવી વસ્તુ અંગેની કોઈપણ કાર્યવાહી કે જેના માટે અન્ય વસ્તુઓ માટેના ધોરણો લાગુ કરીને કોઈ ધોરણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા નથી તે ટકી શકશે નહીં.

૩૭. ઉપર જણાવેલા તમામ ચુકાદાઓમાં લેવામાં આવેલા ખોરાકના નમૂનાઓ અથવા વસ્તુઓ, જેના માટે પરિશિષ્ટ-બી માં કોઈ ધોરણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા ન હતા. પરિશિષ્ટ બી માં નિર્ધારિત ધોરણો આવી વસ્તુઓને લાગુ પડતા નથી તે સિદ્ધાંત વિશે કોઈ અસંમતિ નથી. ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓમાં કેસ એવા ખોરાક માટે નથી જે સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક હોય અને પીએફએ એક્ટ અને નિયમોની જોગવાઈનો ભંગ કેવી રીતે થયો તે અંગેની કોઈ હકીકત નથી. જ્યારે વર્તમાન કેસ એવા ખોરાક માટે છે જે સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે અને

ખોરાકમાં મળી આવેલ ઘટક પીએફએ એક્ટ અને નિયમો મુજબ પ્રતિબંધિત વસ્તુઓ છે. વધુમાં, જો પરિશિષ્ટ 'બી' માં કોઈ ચોક્કસ ખાદ્ય વસ્તુનું ધોરણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હોય તો તેને પ્રોપ્રાઇટરી ફૂડ કહી શકાય નહીં. પરિશિષ્ટ 'બી' નોન-પ્રોપ્રાઇટરી ફૂડ અથવા સ્ટાન્ડર્ડાઇઝ્ડ ફૂડને લાગુ પડે છે. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પ્રતિવાદી-આરોપીને મદદરૂપ થતા નથી.

૩૮. પુનરાવર્તનના ભોગે, કોઈ ચોક્કસ ખોરાક માટે, જો ૧૯૫૫ ના નિયમોના પરિશિષ્ટ 'બી' માં ધોરણો નિર્ધારિત ન હોય, તો આવા ખોરાકને પીએફએ નિયમોની કલમ ૩૭એ હેઠળ પ્રોપ્રાઇટરી ફૂડ કહી શકાય. તે સ્ટાન્ડર્ડાઇઝ્ડ ફૂડ નથી. જો કોઈપણ ખાદ્ય વસ્તુઓ જેનું ધોરણ નિર્ધારિત છે અને તે વસ્તુ આવા ધોરણ/માપદંડ/ધોરણને પૂર્ણ કરતી નથી તો કબજા, ઉત્પાદન, વેચાણ વગેરે માટે કાર્યવાહી થઈ શકે છે. તે જ સમયે જો કોઈ ચોક્કસ ખોરાક માટે પરિશિષ્ટ 'બી' માં ધોરણો નિર્ધારિત ન હોય, તો પરિશિષ્ટ 'બી' માં નિર્ધારિત ધોરણો લાગુ પડતા નથી, પરંતુ પીએફએ એક્ટ અને નિયમોની અન્ય જોગવાઈઓનું હજુ પણ પાલન કરવું જરૂરી છે. કોઈ પણ વ્યક્તિ પીએફએ એક્ટ અને નિયમોની જોગવાઈઓના ભંગ વિરુદ્ધ કોઈપણ ખાદ્ય વસ્તુઓનો કબજો, ઉત્પાદન, વેચાણ વગેરે કરી શકે નહીં. જો કોઈ વસ્તુ વર્તમાન કેસની જેમ પીએફએ એક્ટ અને નિયમોની જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનમાં જણાય, તો તેની સામે કાર્યવાહી થઈ શકે છે.

૩૯. ૨૦૧૦(૨) એફએસી ૨૨૫ બોમ્બે હાઈકોર્ટ એફઆઈ દ્વારા રજૂ કરાયેલ રાજ્ય વિરુદ્ધ કુ. વૈભવના કેસમાં ફકરા ૪ અને ૫....

૪. તારીખ ૧૬/૨/૧૯૯૮ ના આંક ૫૪ પર પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ એ અસર માટે છે કે ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પ્રતિવાદી-આરોપીને મદદરૂપ થતા નથી. ઉપર જણાવેલા તમામ ચુકાદાઓમાં લેવામાં આવેલા ખોરાકના નમૂનાઓ અથવા વસ્તુઓ, જેના માટે પરિશિષ્ટ-બી માં કોઈ ધોરણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા ન હતા. એવી કોઈ અસંમતિ નથી કે તેથી પરિશિષ્ટ બી માં નિર્ધારિત ધોરણો આવી વસ્તુઓને લાગુ પડતા નથી. આ ચુકાદાઓમાં પીએફએ નિયમ કેવી રીતે લાગુ પડે છે તેની ચર્ચા કરવામાં આવી નથી.

કે દિલ્લગી ગુટખાના નમૂનામાં કેલ્શિયમ કાર્બોનેટ અને મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ હતું અને તેથી તે પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ, ૧૯૫૫ ના નિયમ ૬૨ નું ઉલ્લંઘન કરે છે. પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ, ૧૯૫૫ ના નિયમ ૪૮ (ઝેડઝેડઝેડ) મુજબ નમૂનાના લેબલ પર એવી ચેતવણી નથી કે સોપારી ચાવવી સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે.

૫. મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા વિવિધ આધારો પર નિર્દોષ છૂટકારો નોંધવામાં આવ્યો છે અને ઉલ્લેખિત મુખ્ય આધારોમાંનો એક એ છે કે પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ દ્વારા ગુટખાનું કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત નથી અને એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ સુપ્રીમ કોર્ટ ૧૯૭૬ માં નોંધાયેલ એમ.વી. કૃષ્ણન વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્યના કેસ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. તે કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જે ખાદ્ય વસ્તુ માટે પી.એફ.એ. એક્ટ અથવા નિયમોમાં કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત નથી તેનું વેચાણ કરનાર વ્યક્તિને કલમ ૭ ના ઉલ્લંઘન માટે અધિનિયમની કલમ ૧૬ (૧) (એ) હેઠળ દોષિત ઠરાવી શકાય નહીં.

૩૯.૧ એફઆઈ વિરુદ્ધ કુ. વૈભવના ઉપરોક્ત કેસમાં, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા વિવિધ આધારો પર નિર્દોષ છૂટકારો નોંધવામાં આવ્યો છે અને ઉલ્લેખિત મુખ્ય આધારોમાંનો એક એ છે કે પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ દ્વારા ગુટખાનું કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત નથી અને એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ સુપ્રીમ કોર્ટ ૧૯૭૬ માં નોંધાયેલ એમ.વી. કૃષ્ણન વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્યના કેસ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે નિયમોના પરિશિષ્ટ બી માં "મલાઈ કાઢેલી જાડી છાશ" માટે ધોરણો નિર્ધારિત નથી. આ અદાલતના

જણાવ્યા મુજબ મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ ધરાવતા ગુટખા માટે કેસ પર આધાર રાખી શકાય નહીં જે સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે.

સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે "નિયમોના પરિશિષ્ટ બી માં વિવિધ ઉત્પાદનોની વ્યાખ્યાઓ પરથી એ જોવા મળશે, જે અમે પહેલેથી જ કાઢી લીધી છે, કે જ્યાં પણ નિયમ બનાવનાર સત્તાધિકારીનો ઈરાદો ઉત્પાદનની સામગ્રી માટે કોઈ ચોક્કસ ધોરણ નિર્ધારિત કરવાનો હતો, ત્યાં તે ચોક્કસપણે તેમ જણાવે છે. ગાય, ભેંસ, બકરી અથવા ઘેટાંના દૂધ માટે સોલિડ્સ-નોટ-ફેટ ના ધોરણો નક્કી કરવામાં આવ્યા છે. જો કે ઉક્ત દૂધ ઉત્પાદનો માટે ધોરણો નક્કી કરવામાં આવ્યા છે, "મલાઈ કાઢેલું દૂધ", "દેશી (રાંધવાનું) માખણ", અને "મલાઈ કાઢેલા દૂધનું દહીં" ની વ્યાખ્યામાં ગુણવત્તાનું ધોરણ અન્ય ઉત્પાદનોના સંદર્ભમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે. પરંતુ જ્યારે આપણે છાશ પર આવીએ છીએ, ત્યારે તેની સામગ્રી માટે ખાસ કરીને અથવા અન્ય વસ્તુઓના સંદર્ભમાં કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત નથી. ઉક્ત વસ્તુઓનો તુલનાત્મક અભ્યાસ શંકા માટે કોઈ અવકાશ છોડતો નથી કે નિયમ બનાવનાર સત્તાધિકારીએ, કારણોસર, જે અમને લાગે છે કે સ્પષ્ટ છે, છાશની સામગ્રીના સંદર્ભમાં આવું કોઈ ધોરણ નિર્ધારિત કરવાનું યોગ્ય અથવા શક્ય માન્યું નથી. અમે અનુમાન

દ્વારા છાશની વ્યાખ્યામાં એવું કંઈ વાંચી શકીએ નહીં જે ત્યાં નથી. આ ચૂકનું કારણ કદાચ એ હકીકતને કારણે છે કે છાશમાં દહીં અથવા દૂધમાં જોવા મળતા સોલિડ્સ-નોટ-ફેટ સામગ્રીની સમાન ટકાવારી જાળવવી શક્ય નથી, કારણ કે વલોણામાં માખણના કણોને ઠંડા પાણીથી ધોવામાં આવે છે જે વહીને છાશમાં જાય છે તે હકીકતને કારણે છાશ બનાવવાની પ્રક્રિયામાં પાણી ઉમેરવામાં આવશે. કોઈપણ રીતે, અમે છાશને માખણમાં રૂપાંતરિત કરવાની પ્રક્રિયાને બદલે છાશના સંદર્ભમાં કોઈપણ ધોરણ નક્કી ન કરવા પર અમારો ચુકાદો આપવાનું પસંદ કરીશું. એવું ન સમજવું જોઈએ કે અમે એ પ્રશ્ન પર કોઈ મંતવ્ય વ્યક્ત કર્યું છે કે શું અધિનિયમની કલમ ૨ માં "ભેળસેળયુક્ત" ની વ્યાખ્યાના અન્ય કેટલાક ખંડો હેઠળ છાશમાં ભેળસેળ માટે કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાય છે, કારણ કે વર્તમાન કેસમાં પ્રોસિક્યુશન માત્ર ધોરણ ન જાળવવા માટે હતું."

પી.એ.ફ.એ. નિયમના નિયમ ૩૨ સાથે વાંચતા કલમ ૨(આઈએક્સ)(કે) નો ભંગ

૪૦. પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટમાં, ક્રમ નં. ૫ પર એવો ઉલ્લેખ છે કે લેબલ ઘોષણા, તે નિયમ ૪૨(ઝેડઝેડઝેડ) નું પાલન કરે છે અને નિયમ ૩૨(બી) નું

પાલન કરતું નથી કારણ કે ઘટકોની ચાટીમાં લેબલ પર મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી. આ અદાલતે સંબંધિત સમયે લાગુ પડતા નિયમો ૩૨(બી) ને ધ્યાનમાં લીધા છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

પીએફએ એક્ટની કલમ ૨.- વ્યાખ્યાઓ: આ અધિનિયમમાં સિવાય કે સંદર્ભની અન્યથા જરૂર હોય:-

(આઈએક્સ) "મિસબ્રાન્ડેડ"-ખોરાકની વસ્તુને મિસબ્રાન્ડેડ માનવામાં આવશે :- (કે) જો તે આ અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ બનાવેલા નિયમોની આવશ્યકતાઓ અનુસાર લેબલ થયેલ ન હોય;

પીએફએ નિયમો ૧૯૫૫ નો નિયમ ૩૨. લેબલ રાખવા માટે ખોરાકનું પેકેજ :- ખોરાકના દરેક પેકેજ પર એક લેબલ હશે અને આ નિયમોમાં અન્યથા પ્રદાન ન કર્યું હોય, તો દરેક લેબલ પર ઉલ્લેખિત કરવામાં આવશે:-

(એ) પેકેજમાં સમાયેલ ખોરાકનું નામ, વ્યાપારી નામ અથવા વર્ણન;

(બી) ઉત્પાદનમાં ઉપયોગમાં લેવાતા ઘટકોના નામ તેમના વજન અથવા કદ દ્વારા તેમની રચનાના ઉત્તરતા ક્રમમાં, જે પણ કિસ્સો હોય;

શરત એ છે કે કૃત્રિમ સ્વાદ આપનાર પદાર્થોના કિસ્સામાં, લેબલ પર ફ્લેવરના રાસાયણિક નામ જાહેર ન પણ કરી શકાય, પરંતુ કુદરતી સ્વાદ આપનાર પદાર્થો અથવા પ્રકૃતિ-સમાન સ્વાદ આપનાર પદાર્થોના કિસ્સામાં, ફ્લેવરનું સામાન્ય નામ લેબલ પર દર્શાવવામાં આવશે;

૪૦.૧ પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ મુજબ એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે તે નિયમ ૩૨બી નું પાલન કરતું નથી કારણ કે ઘટકોની યાદીમાં લેબલ પર $MgCo_3$ (મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ) જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી. પીએફએ રૂલ્સના નિયમ ૩૨બી ને ધ્યાનમાં રાખીને આરોપીએ લેબલ પર વજન અથવા કદ દ્વારા તેમની રચનાના ઉત્તરતા ક્રમમાં ઉત્પાદનમાં ઉપયોગમાં લેવાતા ઘટકોના નામનો ઉલ્લેખ કરવાનો રહે છે. ઘટકોની યાદીમાં લેબલ પર મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ જાહેર કરવામાં આવ્યું ન હતું. પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટના તારણો ધ્યાનમાં લેતા, તે આ અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ બનાવેલા નિયમોની આવશ્યકતાઓ અનુસાર લેબલ થયેલ નથી. તેથી પ્રોસિક્યુશને સાબિત કર્યું છે કે ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા લેવામાં આવેલ નમૂનો મિસબ્રાન્ડેડ છે.

સંમતિ

૪૧. અપીલકર્તા માટેના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે મુદ્દા નં. ૧ નો નકારાત્મક રીતે ખોટો નિર્ણય લીધો છે. કે સક્ષમ અધિકારીએ તેને સબમિટ કરેલા તમામ કાગળો પર વિચાર કર્યો છે અને યોગ્ય મન લગાવ્યા પછી પ્રોસિક્યુશન માટે સંમતિ આપવામાં આવી હતી. કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે આ હકીકતોને યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં ધ્યાનમાં લીધી નથી. તેણીએ ૩૦ જુલાઈ, ૨૦૦૭ ના રોજ ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ દોશી છબીલદાસ શિવલાલ અને અન્યના કેસમાં આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે;

ફરો ૧૫. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પ્રતિવાદીઓને નિર્દોષ છોડી મૂકવાનો પ્રથમ આધાર એ છે કે પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૭ ના પ્રોસિક્યુશન માટે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલી સંમતિ કાયદામાં માન્ય નથી કારણ કે તેમાં અધિનિયમની કલમ ૨(આઈએ)(એ) થી (એમ) માં ગણાવેલ 'ભેળસેળ' ની જાતિનો ઉલ્લેખ નથી અને મંજૂરી આપવાના કારણો પણ તેમાં નથી, જે, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટના મતે, મનનો ઉપયોગ ન થયો હોવાનું દર્શાવે છે. આ આધારની તપાસ કરવા માટે, સંમતિ પત્રની સામગ્રીને પુનઃઉત્પાદિત કરવી જરૂરી રહેશે જે આંક.૪૪ પર રજૂ કરવામાં આવી છે, અને અધિનિયમ અને નિયમોની સંબંધિત જોગવાઈઓ.

સંમતિ

હું રમણલાલ વાડીલાલ શાહ આસિસ્ટન્ટ ડિરેક્ટર અને લોકલ હેલ્થ ઓથોરિટીએ વિષયના કેસને કાળજીપૂર્વક જોયો છે. પબ્લિક એનાલિસ્ટે પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ મુજબ ખાદ્ય વસ્તુ એસ ગ્રાઉન્ડ-નટ ઓઇલ સિટી બ્રાન્ડના નમૂનાને ભેળસેળયુક્ત જાહેર કર્યો છે. મને ખાતરી છે કે (૧) શ્રી છબીલદાસ શિવલાલ દોશી (૨) મેસર્સ કાંતિલાલ એન્ડ બ્રધર્સ, સુરેન્દ્રનગર (૩) શ્રી જાનકલી કાસમઅલી (૪) શ્રી કરીમ હાસમઅલી (૫) મેસર્સ પ્રકાશ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેશોદ (૬) શ્રી નરોત્તમદાસ રૂગનાથ અને (૭) શ્રી શરદચંદ્ર હિંમતલાલએ અધિનિયમની કલમ ૧૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કલમ ૭ ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે.

મારામાં નિહિત સત્તા હેઠળ, હું, તેથી, પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપું છું. ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી સી.એમ. નાયરને ઉપરોક્ત ગુના માટે ઉપરોક્ત વ્યક્તિઓ અને પેઢીઓ સામે ફરિયાદ દાખલ કરવા માટે અધિકૃત કરવામાં આવ્યા છે.

સહી/—

આસિસ્ટન્ટ ડિરેક્ટર અને લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટી ડી.સી.એ.

આ કલમ ૨૦ નું માત્ર વાંચન સૂચવે છે કે અધિનિયમની કલમ ૧૪ અથવા કલમ ૧૪એ હેઠળનું કૃત્ય ન હોય તેવા અધિનિયમ હેઠળના ગુના માટે પ્રોસિક્યુશનની મંજૂરી આપતા પહેલા, પૂર્વ શરત એ છે કે કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકાર અથવા યોગ્ય સરકાર દ્વારા સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા આ વતી અધિકૃત વ્યક્તિની લેખિત સંમતિ ફરજિયાત છે. વર્તમાન કેસમાં, તે નિર્વિવાદ છે કે આસિસ્ટન્ટ ડિરેક્ટર અને લોકલ હેલ્થ ઓથોરિટી, જેણે પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપી છે, તેને આ સંબંધમાં સક્ષમ અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે. અહીં ઉપર પુનઃઉત્પાદિત સંમતિનું અવલોકન એ સ્પષ્ટ કરે છે કે સક્ષમ અધિકારીએ પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ સહિત કેસના કાગળો અને અન્ય સંબંધિત દસ્તાવેજોની કાળજીપૂર્વક ચકાસણી કરી છે જેમાં નોંધાયેલ છે કે મગફળીના તેલનો નમૂનો ભેળસેળયુક્ત જણાયો છે અને પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૭ એ અધિનિયમની કલમ ૧૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કલમ ૭ ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે તે અંગે સંતુષ્ટ થયા પછી, તેમના પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપી છે. સક્ષમ અધિકારીએ સ્પષ્ટપણે સંબંધિત દસ્તાવેજોનું અવલોકન કર્યા પછી ગુનો બનતા તથ્યો પર પોતાનું મન લગાવ્યું છે અને કાયદાની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન થયું છે તે અંગે સંતુષ્ટ થયા પછી,

પ્રતિવાદીઓના પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપી છે. અધિનિયમની કલમ ૨ ની કલમો અથવા કલમ ૭ ની પેટા-કલમોનો ઉલ્લેખ ન કરવાથી મંજૂરી આપવી કાયદામાં અમાન્ય બનશે નહીં. સક્ષમ અધિકારી, પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપતી વખતે, વહીવટી ફરજો બજાવે છે અને અર્ધ-ન્યાયિક ફરજો નથી અને તે તબક્કે મંજૂરી આપવાના સમર્થનમાં વિગતવાર કારણો આપવામાં આવે તે જરૂરી નથી. તે પૂરતું હશે જો પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપતો સંમતિ પત્ર દર્શાવે છે કે સક્ષમ અધિકારીએ તેની સમક્ષ સંબંધિત દસ્તાવેજો પર પોતાનું મન લગાવ્યું છે અને પ્રાથમિક દષ્ટિએ કેસ અસ્તિત્વમાં છે તે અંગે સંતુષ્ટ થયા પછી જ, પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

૪૨. પ્રતિવાદીઓ આરોપી માટેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે પ્રોસિક્યુશન માટે સંમતિ આપવા માટે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈ કારણો જણાવવામાં આવ્યા નથી, તેથી, આવી સંમતિ કાયદાની નજરમાં માન્ય નથી. તેમણે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો:

(એ) ગણપતભાઈ પ્રજાપતિ વિરુદ્ધ ફૂડ ઈન્સ્પેક્ટરના કેસમાં આપવામાં આવેલ ચુકાદો ૨૦૦૫(૩) જીએલએચ ૩૮૮ માં નોંધાયેલ છે

"ફકરો. ૭ તેથી, મનનો ઉપયોગ સત્તાધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલ પ્રોસિક્યુટ કરવા માટેની મંજૂરી/સંમતિમાં પ્રતિબિંબિત થવો જોઈએ અથવા તે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓમાંથી ઉભરી આવવો જોઈએ. સામાન્ય રીતે આવા પુરાવા આપવા માટે બે સાક્ષીઓ સક્ષમ હોય છે, એટલે કે ફરિયાદી, જે વ્યક્તિએ આવી મંજૂરી માટે અરજી કરી હોય અને બીજું, સત્તાધિકારી જેણે આવી મંજૂરી આપી હોય. જ્યારે મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી જણાવે છે કે તેણે કાગળોની ચકાસણી કરી છે તો તે કાગળો કયા હતા, તે રેકૉર્ડ પર લાવવું જરૂરી છે. આ અદાલત માટે એ માની લેવું મુશ્કેલ હશે કે 'કાગળો' એટલે પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ અને અન્ય પ્રક્રિયાગત કાગળો, એટલે કે જે વ્યક્તિ પાસેથી નમૂનો લેવામાં આવ્યો છે તેને મોકલવામાં આવેલ જાણ વગેરે સહિત ફરિયાદ સાથે જોડાયેલ કાગળો. તેથી આવી સ્થિતિમાં એ સાબિત કરવું ફરજિયાત છે કે ડ્રાફ્ટ ફરિયાદ સાથે મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી સમક્ષ કયા કાગળો મૂકવામાં આવ્યા હતા. ડ્રાફ્ટ ફરિયાદ મૂકવી પણ જરૂરી નથી. પરંતુ પ્રોસિક્યુટ કરવાનો ઇરાદો મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી સમક્ષ મૂકવો જોઈએ, અને જો શક્ય હોય તો, સંબંધિત કલમોનો ઉલ્લેખ કરવો જોઈએ જેના હેઠળ

ફરિયાદી સૂચિત આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા ઈચ્છે છે અને તે કારણો જેના માટે તે આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા માંગે છે. આ કારણો પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ સહિતના વિવિધ કાગળોના ફોર્મેટમાં હોઈ શકે છે પરંતુ આ તમામ કાગળો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા તે મૌખિક પુરાવા આપીને જણાવવું જોઈએ અને માત્ર એવા શબ્દો કે તમામ કાગળો સત્તાધિકારી સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા હતા તે એવું માનવા માટે પૂરતા ગણવામાં આવશે નહીં કે સત્તાધિકારીએ મંજૂરી આપતા પહેલા મન લગાવ્યું હતું. ઉપર ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયમાં આ અદાલત દ્વારા અવલોકન કર્યા મુજબ, પ્રોસિક્યુટ કરવાની મંજૂરી "મનના સક્રિય ઉપયોગ" દ્વારા આપવામાં આવી હોવી જોઈએ. મંજૂરીની યાંત્રિક ગ્રાન્ટને "મનના સક્રિય ઉપયોગ" સાથેની મંજૂરી કહી શકાય નહીં.

(બી) ગુજરાત હાઈકોર્ટ દ્વારા સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિરુદ્ધ મન્નાનભાઈ હસનઅલી અને અન્યના કેસમાં (૧૯૯૯) ૨ જીએલઆર ૧૫૬૭ માં નોંધાયેલ છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"ફકરો ૩૦. જ્યાં સુધી સાયકલોસ્ટાઈલ ફોર્મના ઉપયોગ અને શાહીથી ભરેલી ખાલી જગ્યાઓનો સવાલ છે ત્યાં સુધી રજૂઆતમાં કોઈ પદાર્થ નથી. જો કે, વર્તમાન કેસમાં એ નોંધવું જરૂરી છે કે

પ્રોસિક્યુશન વર્ઝન મુજબ, ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરને મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી દ્વારા પ્રથમ વખત તમામ કાગળો સાથે ખાસ બોલાવવામાં આવ્યા હતા અને તે સમયે, મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારીને કેસને લગતા કાગળો સાથે વિગતો સમજાવવામાં આવી હતી, એ યાદ રાખવું જરૂરી છે કે આ કાગળો સાથે, એક બિલની ઝેરોક્ષ નકલ પણ રજૂ કરવામાં આવી હતી, જે વિનોદ સુગર વર્ક્સ દ્વારા બુરહાની પેપરમિન્ટ સ્ટોર્સના નામે ઇસ્યુ કરવામાં આવી હોવાનો આક્ષેપ છે. બિલમાં આરોપી નં. ૧ ના નામનો ઉલ્લેખ નથી. બિલ વાંચતા, એ સ્પષ્ટ થતું નથી કે બિલ હેઠળ સપ્લાય કરવામાં આવેલી વસ્તુ એ જ વસ્તુ છે જેનો ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરે નમૂનો એકત્ર કર્યો હતો. બિલ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે વિનોદ સુગર વર્ક્સ દ્વારા બુરહાની પેપરમિન્ટ સ્ટોર્સને ૩૦ કિલો પેપરમિન્ટ સપ્લાય કરવામાં આવી હતી. બિલમાં, માલસામાનનું વર્ણન દર્શાવેલ નથી. વધુમાં, બિલમાં, કોઈ વોરંટી નથી. એ પણ નોંધવું જરૂરી છે કે ખોરાકની વસ્તુના કન્ટેનર પર જેનો નમૂનો ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા લેવામાં આવ્યો હતો, તેના પર ન તો વોરંટીનું લેબલ હતું ન તો વિનોદ સુગર વર્ક્સનું નામ છાપવામાં આવ્યું હતું. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આરોપી નં. ૨ વિનોદ સુગર વર્ક્સ ખોરાકની વસ્તુના ઉત્પાદક તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા નથી જેનો

નમૂનો લેવામાં આવ્યો હતો, અને એવું દર્શાવવા માટે કંઈ નહોતું કે બિલ હેઠળ આરોપીએ ખોરાકની વસ્તુ ખરીદી હતી. આમ છતાં, અમે શોધીએ છીએ કે સક્ષમ સત્તાધિકારીએ આરોપી નં. ૨ સામે કાર્યવાહી કરવા સંમતિ આપી છે.

૩૧. બિહાર રાજ્ય વિરુદ્ધ પી.પી. શર્મા ૧૯૯૨ સપ્લિમેન્ટ (૧) એસસીસી ૨૨૨ ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૯૭ હેઠળ મંજૂરીની અસર પર વિચાર કર્યો, અને પેજ ૨૬૮ પર નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"તે સમાન રીતે સુસ્થાપિત છે કે મંજૂરી આપતા પહેલા સત્તાધિકારી અથવા યોગ્ય સરકાર પાસે જરૂરી રિપોર્ટ અને ભૌતિક તથ્યો હોવા જોઈએ જે પ્રાથમિક દૃષ્ટિએ આરોપ મૂકવામાં આવેલ ગુનાની કામગીરી સ્થાપિત કરે છે અને યોગ્ય સરકાર તે તથ્યો પર પોતાનું મન લગાવશે. મંજૂરીનો આદેશ માત્ર વહીવટી કૃત્ય છે અને અર્ધ-ન્યાયિક નથી કે કોઈ વિવાદ સામેલ નથી. તેથી, શ્રી જૈન દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી હતી તેમ મંજૂરીનો આદેશ તેના સમર્થનમાં. પરંતુ ગુનો બનાવતી મૂળભૂત હકીકતો પડકારાયેલા આદેશ પર સ્પષ્ટ હોવી જોઈએ અને રેકૉર્ડે તે સંબંધમાં કારણો દર્શાવવા જોઈએ."

૩૨. સુરેશ એચ. રાજપૂત વિરુદ્ધ બી.પી. સોનીના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત, એઆઈઆર ૧૯૬૯ એસસી ૨૮૮૩ માં નોંધાયેલ છે. ચુકાદાના ફક્ત ૧૨ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:

"એવું જોવામાં આવ્યું છે કે પૃથ્થકરણનો અહેવાલ જે લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટી સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને તેની સાથે સંબંધિત અન્ય યોગ્ય સામગ્રી મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી સમક્ષ મૂકવામાં આવી છે. સામગ્રીમાંથી પસાર થયા પછી, પ્રોસિક્યુશન દાખલ કરવા માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. તે તબક્કે, મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી માટે ગુણદોષ તોળવાનું અને પછી કેસ દોષિત ઠરાવવામાં કે નિર્દોષ છૂટકારામાં પરિણમશે કે ભેળસેળ અસાધારણ કે સીમાંત હતી વગેરે શોધવાનું ન હતું. આ બધી બાબતો પ્રતિવાદીઓ સામે કાર્યવાહી દાખલ કરવાની મંજૂરી આપતા પહેલાં કેસના ગુણદોષ તોળવા અને વિચારવા માટે મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી માટે નથી."

આ ચુકાદા પર આધાર રાખતા, શ્રી પટેલ, વિદ્વાન એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી કે ગુણદોષ તોળવાનું અથવા કેસ દોષિત ઠરાવવામાં કે નિર્દોષ છૂટકારામાં પરિણમશે તે શોધવાનું મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી માટે નથી.

ફકરો ૩૩. ... મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારીએ પોતાનું મન લગાવવું જોઈતું હતું કે શું હકીકત પરથી એમ કહી શકાય કે આરોપી નં. ૨ ની સામે, પ્રાથમિક દષ્ટિએ પુરાવા છે કે નહીં. તેના માટે પુરાવાઓનું વજન કરવું ચોક્કસપણે જરૂરી નથી પરંતુ તેનો અર્થ એ નથી કે તેણે એ સુનિશ્ચિત કરવાનું નથી કે જેની સામે સંમતિ આપવાની છે તે વ્યક્તિ કોઈપણ રીતે ભેળસેળયુક્ત ખોરાકની વસ્તુ સાથે સંકળાયેલ છે કે નહીં. કોઈની સામે કાર્યવાહી કરવી એ કોઈ સામાન્ય બાબત નથી અને કોઈપણ મન લગાવ્યા વિના સંમતિ આપવાની નથી. વર્તમાન કેસમાં, ન તો પૂરી પાડવામાં આવેલ સામગ્રી ન તો બિલમાં ઉલ્લેખિત પક્ષકારનું નામ આરોપી નં. ૨ ને ભેળસેળયુક્ત ખોરાકની વસ્તુ સાથે જોડે છે; છતાં તેને પ્રોસિક્યુટ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે. આમ, તે સ્પષ્ટ છે કે મંજૂરી મન લગાવ્યા વિના આપવામાં આવી છે.

ફકરો ૩૪. ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ, સત્તાવાળાઓએ એ તબક્કો સમજવો જોઈતો હતો કે કયા તબક્કે આરોપી નં. ૨ ને જોડી શકાય, અથવા આરોપી નં. ૨ સામે કાર્યવાહી કરવાની સંમતિ આપવા માટે પૂરતા પુરાવા છે કે નહીં. અહીં ઉપર જે જણાવવામાં આવ્યું છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, એવું કહી શકાય કે આરોપી નં. ૨ સામે કાર્યવાહી કરવાની મંજૂરી આપવા માટે નામ પૂરતો કોઈ

પુરાવો ન હતો. સંજોગોમાં, પ્રોસિક્યુટ કરવાની સંમતિ આપવા માટે, પ્રોસિક્યુશનને મંજૂરી આપતી વખતે મનનો ઉપયોગ થયો નથી. વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આ આધાર પર ઉઠાવવામાં આવેલ વાદ, તેથી, સ્વીકારવો જરૂરી છે, અને તે ઠરાવવું જરૂરી છે કે કાયદા અનુસાર કોઈ મંજૂરી નથી. જો એમ હોય, તો પ્રોસિક્યુશન નિષ્ફળ જવું જોઈએ. પરિણામે, આરોપી નં. ૧ સામે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશની આ આધાર પર પુષ્ટિ કરવી જરૂરી છે."

૪૩. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડતા નથી કારણ કે ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદા હેઠળની હકીકતો અને વર્તમાન કેસની હકીકતો અલગ છે. વર્તમાન કેસની હકીકતોના પ્રકાશમાં આ ચુકાદાઓને નીચે મુજબ ગણી શકાય.

૪૩.૧ સત્તાધિકારી દ્વારા પ્રોસિક્યુટ કરવા માટે મંજૂરી/સંમતિ આપવા માટે મનના ઉપયોગ વિશે ઉઠાવવામાં આવેલ વાદની પ્રશંસા કરવા માટે, અદાલતે એ જોવું પડશે કે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા કયા પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા છે. આ અદાલતે રેકૉર્ડની ચકાસણી કરી છે અને જોયું છે કે પ્રોસિક્યુટ કરવા માટેની સંમતિ/મંજૂરી ફરિયાદીની સહી નીચે ડ્રાફ્ટ ફરિયાદ પર જ આપવામાં આવી છે. ઉપર જણાવેલા ચુકાદાઓમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લઈને અને વર્તમાન કેસમાં આવી કસોટી લાગુ કરતા નીચે જણાવેલ હકીકતો સામે આવે છે.

(એ) અદાલત સમક્ષ ફરિયાદીની જુલાનીમાં ફરિયાદ સાબિત થાય છે.

(બી) ડ્રાફ્ટ ફરિયાદના ફકરા ૩ અને ૪ માં આરોપીનું નામ, ગુનાની તારીખ, સમય અને સ્થળ જણાવેલ છે.

(સી) પીએફએ એક્ટ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાની લાગુ પડતી કલમો ડ્રાફ્ટ ફરિયાદના ફકરા ૫ માં ઉલ્લેખિત છે.

(ડી) ગુનાની હકીકતો, આરોપીની ભૂમિકા, જે રીતે અને પદ્ધતિથી ગુનો બને છે અને પીએફએ એક્ટ અને નિયમોની લાગુ પડતી જોગવાઈઓ ડ્રાફ્ટ ફરિયાદના ફકરા ૬ માં પણ જણાવેલ છે.

(ઈ) ફરિયાદમાં સાક્ષીઓના નામ ઉલ્લેખિત છે.

(એફ) પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ ફરિયાદ સાથે જોડાયેલ છે.

(જી) એવું વધુમાં જણાવાયું છે કે કેસના કાગળો ધરાવતી ફાઈલ અહીં ફરિયાદમાં જ જોડાયેલ છે.

(એચ) ફરિયાદીએ સક્ષમ અધિકારી (ડેપ્યુટી મ્યુનિસિપલ કમિશનર (એ) ને આવા કાગળો અને ફરિયાદની હકીકત જોવા માટે વધુમાં જણાવ્યું છે અને અદાલત સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરવા સંમતિ આપવા વિનંતી કરી છે.

(આઈ) સક્ષમ સત્તાધિકારીએ નીચેની શરતોમાં ઉપરોક્ત વિનંતી નીચે સંમતિ આપી છે- "તમામ કાગળોની ચકાસણી કરી અને પ્રોસિક્યુશન મંજૂર કર્યું".

(જે) ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧ ફરિયાદી દ્વારા આર એન્ડ પી ના પેજ ૫૯ અને ૬૦ (પેપર-બુકના પેજ ૬૯ પર) ખાતે આંક ૫ પર તેમની જુબાનીમાં નીચેના શબ્દોમાં જણાવવામાં આવ્યું છે;

"ત્યારબાદ, પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ જેમાં જણાવાયું છે કે લેવામાં આવેલો નમૂનો ભેળસેળયુક્ત અને મિસબ્રાન્ડેડ છે, તે મને હેલ્થ ઓથોરિટી તરફથી મળ્યો છે. તેના આધારે, મેં ફરિયાદનો મુસદ્દો તૈયાર કર્યો છે. હું ડ્રાફ્ટ ફરિયાદ અને તેની સાથે સંબંધિત કાગળો જેવા કે ઇન્ટિમેશનની પહોંચ, કેશ-મેમો, સ્થોરિટી બોન્ડ, ફોરવર્ડિંગ લેટર, પીએ રિપોર્ટ, નમૂનાઓની વિગતો, ખરીદી બિલ, વગેરે લઈને ૩૦૩ ડેપ્યુટી કમિશનર (એડમિન) શ્રીમતી અનિતાબેન કરવાલ પાસે ગયો હતો. તેણીએ ફરિયાદનો મુસદ્દો વાંચ્યો હતો, અને તેની સાથે જોડાયેલા કાગળો વાંચી અને તેનું અવલોકન કર્યા પછી; ફરિયાદ નીચે પ્રોસિક્યુશન દાખલ કરવા માટે શેરો કર્યો; તેણીએ સહી કરી અને તારીખ લખી અને પ્રોસિક્યુશન દાખલ કરવા માટે પરવાનગી/સંમતિ આપી.

ત્યારબાદ, હું અદાલત સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરું છું અને તેની સાથે પીએ રિપોર્ટ, નમૂનાની વિગતો રજૂ કરું છું."

(કે) પ્રોસિક્યુશને આંક નં. ૧૮ થી ૨૩ પર દસ્તાવેજ પુરાવા પણ રજૂ કર્યા છે જે સરકારી ગેઝેટ, સરકારી જાહેરનામા અને સરકારી આદેશો છે જે દર્શાવે છે કે જેના દ્વારા પીએફએ એક્ટની કલમ ૨૦(૧) હેઠળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા ડેપ્યુટી કમિશનર (એડમિન) શ્રીમતી અનિતાબેન કરવાલને અધિકૃત કરવામાં આવ્યા છે.

(એલ) મંજૂરી સંબંધિત તમામ દસ્તાવેજોની હકીકતો જુલાનીમાં ઉદ્દેખિત છે અને તમામ દસ્તાવેજો પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યા છે. એ નોંધવું જોઈએ કે પ્રતિવાદી આરોપી દ્વારા આ હકીકતનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો નથી.

૪૪. ગણપતભાઈ પ્રજાપતિ વિરુદ્ધ ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદામાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી જણાવે છે કે મનનો ઉપયોગ સત્તાધિકારી દ્વારા પ્રોસિક્યુટ કરવા માટે આપવામાં આવેલી મંજૂરી/સંમતિમાં પ્રતિબિંબિત થવો જોઈએ અથવા તે પ્રોસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા પુરાવાઓમાંથી ઉભરી આવવો જોઈએ; કાગળોની ચકાસણી રેકૉર્ડ પર લાવવી જરૂરી છે; પ્રોસિક્યુટ કરવાનો ઇરાદો મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી સમક્ષ મૂકવો જોઈએ, અને જો શક્ય હોય તો, સંબંધિત કલમોનો

ઉલ્લેખ કરવો જોઈએ જેના હેઠળ ફરિયાદી સૂચિત આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા ઈચ્છે છે અને તે કારણો જેના માટે તે આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા માંગે છે; આ તમામ કાગળો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા તે મૌખિક પુરાવા આપીને જણાવવું જોઈએ અને માત્ર એવા શબ્દો કે તમામ કાગળો સત્તાધિકારી સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા હતા. ઉપર જણાવેલી હકીકતો ધ્યાનમાં લેતા, આ તમામ આવશ્યકતાઓ પ્રોસિક્યુશન દ્વારા આ કેસમાં રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવી છે, તેથી ગણપતભાઈ પ્રજાપતિ વિરુદ્ધ ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં પ્રતિવાદી આરોપીના વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ ચુકાદો આરોપીને મદદરૂપ થતો નથી.

૪૫. પીએફએ એક્ટની કલમ ૨૦ મુજબ, અધિનિયમ હેઠળના ગુના માટે પ્રોસિક્યુશનની મંજૂરી આપતા પહેલા, જે અધિનિયમની કલમ ૧૪ અથવા કલમ ૧૪એ હેઠળનું કૃત્ય ન હોય, એક પૂર્વ શરત તરીકે કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકાર અથવા સંબંધિત સરકાર દ્વારા સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા આ વતી અધિકૃત વ્યક્તિની લેખિત સંમતિ ફરજિયાત છે. વર્તમાન કેસમાં, તે નિર્વિવાદ છે કે ડેપ્યુટી કમિશનર (એડમિન), અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન, અમદાવાદ, જેણે પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપી છે, તેને આ સંબંધમાં સક્ષમ અધિકારી તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે. અહીં ઉપર પુનઃઉત્પાદિત સંમતિ અને તે કઈ રીતે અને પદ્ધતિથી આપવામાં આવી હતી

તેના પુરાવાનું અવલોકન એ સ્પષ્ટ કરે છે કે સક્ષમ અધિકારીએ ફરિયાદના ડ્રાફ્ટની કાળજીપૂર્વક ચકાસણી કરી છે જેમાં આરોપીનું નામ, ગુનાની તારીખ, સમય અને સ્થળ, ગુનાની હકીકતો, આરોપીની ભૂમિકા, જે રીતે અને પદ્ધતિથી ગુનો બન્યો, સાક્ષીઓના નામ, પીએફએ એક્ટ અને નિયમોના ગુનાની લાગુ પડતી કલમો વગેરે જણાવેલ છે; કાગળો અને કેસના અન્ય સંબંધિત દસ્તાવેજો સહિત ઇન્ટિમેશનની પહોંચ, કેશ-મેમો, સ્યોરિટી બોન્ડ, ફોરવર્ડિંગ લેટર, પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ, નમૂનાઓની વિગતો વગેરે અને પ્રતિવાદી આરોપીઓએ અધિનિયમની કલમ ૧૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર કલમ ૭ ની જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન કર્યું છે તે અંગે સંતુષ્ટ થયા પછી, તેમના પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપી છે.

૪૫.૧ એવું જણાય છે કે સક્ષમ અધિકારીએ સંબંધિત દસ્તાવેજોનું અવલોકન કર્યા પછી ગુનો બનતા તથ્યો પર પોતાનું મન સ્પષ્ટપણે લગાવ્યું છે અને કાયદાની જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન થયું છે તે અંગે સંતુષ્ટ થયા પછી, પ્રતિવાદીઓના પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપી છે. સક્ષમ અધિકારી, પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપતી વખતે, વહીવટી ફરજો બજાવે છે અને અર્ધ-ન્યાયિક ફરજો નથી અને તે તબક્કે, મંજૂરી આપવાના સમર્થનમાં વિગતવાર કારણો આપવામાં આવે તે જરૂરી નથી. તે પૂરતું હશે જો પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપવું એ દર્શાવે છે કે સક્ષમ અધિકારીએ તેની સમક્ષ સંબંધિત દસ્તાવેજો પર

પોતાનું મન લગાવ્યું છે અને પ્રાથમિક દષ્ટિએ કેસ અસ્તિત્વમાં છે તે અંગે સંતુષ્ટ થયા પછી જ, પ્રોસિક્યુશન માટે મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

૪૬. ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ મન્નાનભાઈ હસનઅલી અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે તેમ, મંજૂરીનો આદેશ માત્ર વહીવટી કૃત્ય છે અને અર્ધ-ન્યાયિક નથી કે કોઈ વિવાદ સામેલ નથી. તે તબક્કે, મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી માટે ગુણદોષ તોળવાનું અને પછી કેસ દોષિત ઠરાવવામાં કે નિર્દોષ છૂટકારામાં પરિણમશે કે ભેળસેળ અસાધારણ કે સીમાંત હતી વગેરે શોધવાનું ન હતું. આ બધી બાબતો પ્રતિવાદીઓ સામે કાર્યવાહી દાખલ કરવાની મંજૂરી આપતા પહેલા કેસના ગુણદોષ તોળવા અને વિચારવા માટે મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી માટે નથી. તેથી, ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ પ્રતિવાદી આરોપીને મદદરૂપ થતા નથી.

બંને પક્ષો દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદા, વિદ્વાન નીચલી અદાલત દ્વારા જણાવવામાં આવેલ કારણ, પક્ષકારો માટેના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલને ધ્યાનમાં લેતા, અદાલતનું માનવું છે કે નીચલી અદાલતે સંમતિ અંગેના મુદ્દા નં. ૧ ને નકારાત્મક રીતે ભૂલથી ધ્યાનમાં લીધો છે. આ અદાલતને તથ્યાત્મક પાસા પર જણાય છે કે પ્રોસિક્યુશન માટેની સંમતિ સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા કાયદા મુજબ આપવામાં આવી છે.

પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨) હેઠળ નોટિસ.

૪૭. અપીલકર્તા માટેના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ આગળનો વાદ એ છે કે જોકે પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨) હેઠળ નોટિસ જારી કરવા માટે આરપીએડી પહોંચની રસીદો રજૂ કરવામાં આવી છે, વિદ્વાન નીચલી અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨) હેઠળની નોટિસ આરોપીને આપવામાં આવી નથી. કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે ભૂલથી ઠરાવ્યું છે કે પ્રોસિક્યુશને પીએફએ એક્ટની ફરજિયાત જોગવાઈનું પાલન કર્યું નથી.

૪૭.૧. પ્રતિવાદીઓ આરોપી માટેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે લોકલ હેલ્થ ઓથોરિટીએ પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨) હેઠળ પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ વિશે પ્રતિવાદીઓ-આરોપીઓને જાણ કરી નથી. કે પ્રોસિક્યુશને પોસ્ટલ એકનોલેજમેન્ટ રસીદો રજૂ કરી હતી જેને એ, બી, સી અને ડી તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે, પરંતુ તે પ્રદર્શિત કરવામાં આવી નથી. પોસ્ટલ એકનોલેજમેન્ટ સ્લિપ પરની સહી સાબિત થઈ નથી. કે પ્રતિવાદીઓ આરોપીઓને પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨)(બી) હેઠળ નમૂનાના પુનઃપૃથ્થકરણના અધિકારથી વંચિત રાખવામાં આવ્યા છે. કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે પ્રોસિક્યુશન પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨)

ની જોગવાઈનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે. તેમણે ગુજરાત હાઈકોર્ટના નીચે મુજબના બે ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપ્યો.

(એ) ૨૦૦૭(૨) એફએસી ૫૯ ગુજરાત હાઈકોર્ટ એસ.આર. રાવલ વિરુદ્ધ વિજયભાઈ જીવતરામ લખાણી અને અન્યના કેસમાં, (ક્રિમિનલ મિસ્ક. એપિલિકેશન નં. ૧૮૦૮ / ૨૦૦૬ તારીખ ૨૦.૧૧.૨૦૦૬)

"ફકરો પ.આ અદાલતે રેકૉર્ડ અને પ્રોસીડિંગ્સનું અવલોકન કર્યું છે અને પક્ષકારોના વકીલોને વિસ્તૃત રીતે સાંભળ્યા છે. આ અદાલત અપીલકર્તા તરફથી હાજર રહેલા વકીલની રજૂઆત સાથે સંમત થવા માટે અસમર્થ છે. મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ઓફ દિલ્લી વિરુદ્ધ ઘીસા રામના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે, જે ૧૯૭૫ (૧) એફએસી ૧૮૬ માં નોંધાયેલ છે, ઠરાવ્યું કે પ્રોસિક્યુશને કલમ ૧૩ (૨) ની ફરજિયાત જોગવાઈનું યોગ્ય પાલન સ્થાપિત કરવું પડશે અને આરોપીને સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરીના છેડે બીજા નમૂનાનું પરીક્ષણ કરાવવાની તક પૂરી પાડવી પડશે અને, જો એવું જણાય કે આરોપીને તક પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી, તો કલમ ૧૩ (૨) હેઠળ પૃથ્થકરણના અહેવાલ ન મળવાના કારણસર પ્રોસિક્યુશનનો કેસ રદબાતલ થાય છે. વર્તમાન કેસમાં જોકે પોસ્ટલ એકનોલેજમેન્ટ ડ્યુ રેકૉર્ડ પર હોવાનું કહેવાય છે પરંતુ તે અજમાયશ વખતે અથવા આ અદાલત સમક્ષ પ્રોસિક્યુશનના

વકીલ દ્વારા વિવાદિત નથી કે સહી ચોક્કસપણે વાંચી શકાય તેવી ન હતી. જ્યારે સહી વાંચી શકાય તેવી ન હતી અને તે બચાવનો કેસ છે કે પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ સાથે કલમ ૧૩ (૨) હેઠળની નોટિસ આરોપીને ક્યારેય આપવામાં આવી ન હતી અને જ્યારે આરોપીને પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ સાથે કલમ ૧૩ (૨) હેઠળ નોટિસ આપવામાં આવી હતી તે સ્થાપિત કરવા માટે અન્ય કોઈ હકારાત્મક પુરાવા આગળ આવી રહ્યા નથી; ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલ નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં ખતેલ પહોંચાડી શકાય નહીં. ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને શંકાનો લાભ આપ્યો છે કારણ કે પ્રોસિક્યુશન શંકાની બહાર એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું હતું કે અધિનિયમની કલમ ૧૩ (૨) હેઠળની નોટિસ આરોપીને ક્યારેય આપવામાં આવી હતી."

(બી) પી.કે. પાલી મારફતે ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ રાજેશભાઈના કેસમાં ગુજરાત હાઈકોર્ટ ૨૦૦૭(૨) એફએસી ૪૦૯ માં નોંધાયેલ છે.

ફરો પ. આરોપીને નોટિસ આપવામાં ન આવી હોવા અંગેની શ્રી મોદીની રજૂઆતને પણ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના પ્રકાશમાં સરળતાથી દૂર કરી શકાય નહીં. શ્રી મોદીએ આ અદાલતનું ધ્યાન એ હકીકત તરફ દોર્યું કે ફરિયાદીએ પોતે તેની જુબાનીમાં સ્વીકાર્યું

છે કે આંક-૨૫ પરના એકનોલેજમેન્ટ ક્યુ કાર્ડ પરની સહી "જે. શાહ" તરીકે વંચાય છે જે આરોપીનું નામ નથી. વિદ્વાન એપીપી શ્રી પટેલે જણાવ્યું છે કે આંક-૨૫ નું નજીકથી અવલોકન દર્શાવે છે કે એકનોલેજમેન્ટ કાર્ડ પર 'X' (ચોકડી) કરવામાં આવી છે જેથી સહીનું સ્થાન દર્શાવી શકાય જેને ખોટી રીતે 'J' અક્ષર તરીકે સમજવામાં આવે છે અને તેને માત્ર "શાહ" તરીકે વાંચવો જોઈએ અને આને નોટિસની યોગ્ય બજવણી તરીકે ગણવી જોઈએ. શ્રી પટેલની રજૂઆત આકર્ષક લાગતી હોવા છતાં આ તબક્કે અપીલકર્તાના કેસને મદદ કરવા માટે પૂરતી નથી. વધુમાં હકીકત એ નોંધવાની રહે છે કે જો આપણે શ્રી પટેલની રજૂઆત સ્વીકારીએ કે તેને 'શાહ' તરીકે વાંચી શકાય તો પણ એ હકીકત નોંધવાની રહે છે કે આરોપીને નોટિસની બજવણી સાબિત કરવાની પ્રોસિક્યુશન પર બંધનકર્તા ફરજ નાખવામાં આવી હતી. શ્રી પટેલની રજૂઆત આકર્ષક લાગતી હોવા છતાં આ તબક્કે અપીલકર્તાના કેસને મદદ કરવા માટે પૂરતી નથી. વધુમાં હકીકત એ નોંધવાની રહે છે કે જો આપણે શ્રી પટેલની રજૂઆત સ્વીકારીએ કે તેને 'શાહ' તરીકે વાંચી શકાય તો પણ એ હકીકત નોંધવાની રહે છે કે આરોપીને નોટિસની બજવણી સાબિત કરવાની પ્રોસિક્યુશન પર બંધનકર્તા ફરજ નાખવામાં આવી હતી. રેકૉર્ડ પર એવું દર્શાવવા માટે અન્ય કોઈ

સામગ્રી નથી કે વાસ્તવમાં આરોપીને નોટિસ આપવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે એ પણ નોંધ્યું છે કે સહી આરોપીની હોય તેવું લાગતું નથી અને ટ્રાયલ કોર્ટે બચાવપક્ષની એ દલીલ સ્વીકારી છે કે આરોપીને નોટિસ ક્યારેય આપવામાં આવી ન હતી.

૪૮. પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨) ની જોગવાઈ જે નીચે મુજબ વંચાય છે;

કલમ ૧૩ પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ (૨) પેટાકલમ (૧) હેઠળ પૃથ્થકરણના પરિણામનો અહેવાલ મળ્યા પર કે ખોરાકની વસ્તુ ભેગસેળયુક્ત છે, લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટી, જે વ્યક્તિઓ પાસેથી ખોરાકની વસ્તુનો નમૂનો લેવામાં આવ્યો હતો અને જે વ્યક્તિ, જો કોઈ હોય, જેનું નામ, સરનામું અને અન્ય વિગતો કલમ ૧૪-એ હેઠળ જાહેર કરવામાં આવી હોય તેની સામે પ્રોસિક્યુશન દાખલ કર્યા પછી, નિર્ધારિત કરી શકાય તે રીતે, આવી વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓને, જે પણ કિસ્સો હોય, પૃથ્થકરણના પરિણામના અહેવાલની નકલ ફોરવર્ડ કરશે, આવી વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓને જાણ કરશે કે જો એવી ઈચ્છા હોય, તો તેમાંથી એક અથવા બંને રિપોર્ટની નકલ મળ્યાની તારીખથી દસ દિવસના સમયગાળામાં લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટી દ્વારા રાખવામાં આવેલ ખોરાકની વસ્તુના નમૂનાનું સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરી દ્વારા પૃથ્થકરણ કરાવવા માટે અદાલતને અરજી કરી શકે છે.

(૨-એ) જ્યારે પેટા-કલમ (૨) હેઠળ અદાલતને અરજી કરવામાં આવે છે. અદાલત લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટીને ઉક્ત ઓથોરિટી દ્વારા રાખવામાં આવેલા નમૂનાના ભાગો ફોરવર્ડ કરવા માટે કહેશે અને આવી માંગણી કરવા પર, ઉક્ત ઓથોરિટી આવી માંગણી મળ્યાની તારીખથી પાંચ દિવસના સમયગાળામાં નમૂનાનો ભાગ અથવા ભાગો અદાલતને ફોરવર્ડ કરશે.

૪૯. વિદ્વાન નીચલી અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે, ફરિયાદીએ તેની જુબાનીમાં જણાવ્યું છે કે ફરિયાદ દાખલ કર્યા પછી, પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ, નમૂનાની વિગતો અને કલમ ૧૩(૨) હેઠળની નોટિસ આરપીએડી દ્વારા આરોપીને મોકલવામાં આવી હતી અને તે આરોપીને બજાવવામાં આવી છે. ફરિયાદીએ આરપીએડી માટે કરેલી ચુકવણીની રસીદ રજૂ કરી નથી. તેણે માર્ક એ, બી, સી અને ડી પર આરપીએડીની પોસ્ટ એકનોલેજમેન્ટ સ્લિપ રજૂ કરી છે. આરપીએડી પર સહીઓ વાંચી શકાય તેવી નથી. તેણે એવું જણાવ્યું નથી કે ઉક્ત સહીઓ પ્રતિવાદીઓ આરોપીઓની છે. સહીઓ સાબિત થઈ નથી અને પ્રદર્શિત થઈ નથી. ત્યારબાદ મેસર્સ મફતલાલ કાંતિલાલ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં ૧.૧૨.૨૦૦૦ ના રોજ ક્રિમિનલ એપિલિકેશન ૮૮૨/૯૨ માં આપવામાં આવેલા આ અદાલતના બિનનોંધાયેલ ચુકાદા પર આધાર રાખીને, એવું તારણ કાઢવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૧૩(૨) હેઠળ નોટિસ આપવામાં આવી

ન હતી અને પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ મોકલવામાં આવ્યો નથી અને પીએફએ એક્ટની ફરજિયાત જોગવાઈનો ભંગ થયો છે.

૫૦. ફરિયાદી દ્વારા શપથ પર ખાસ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદ દાખલ કર્યા પછી, પબ્લિક હેલ્થ ઓથોરિટીનો પત્ર, પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ અને નમૂનાની વિગતો આરોપીને આરોપીના વ્યવસાયના સરનામે આરપીએડી દ્વારા મોકલવામાં આવી હતી. તે તેમને આપવામાં આવી હતી. એવું વધુમાં જણાવાયું છે કે તેમની પાસે પોસ્ટ ઓફિસની વિન્ડો સ્લિપ નથી. પરંતુ આરપીએડી પોસ્ટ એકનોલેજમેન્ટ રસીદો માર્ક એ, બી, સી અને ડી પર રજૂ કરવામાં આવી છે. તેણે આંક ૧૪ થી ૧૭ પર પત્ર/જાણની કલમ ૧૩(૨) હેઠળની ઓફિસ નકલો પર ડૉ. પી.કે. મકવાણાની સહી ઓળખી કાઢી છે. આ સાક્ષીની ઉલટતપાસ દરમિયાન માત્ર કલમ ૧૩(૨) હેઠળ નોટિસ ન મળવા અંગેનું સૂચન પૂછવામાં આવ્યું છે જેનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. આ આધાર પર અન્ય કોઈ ઉલટતપાસ કરવામાં આવી નથી. ઉલટતપાસમાં સૂચન એ કોઈ પુરાવો નથી.

૫૧. ટ્રાયલ કોર્ટના રેકૉર્ડ અને પ્રોસીડિંગના પેજ ૯૧ થી ૯૭ પર માર્ક એ થી ડી પરના સરનામાનું અવલોકન કરતા, એટલે કે આરપીએડી પોસ્ટ એકનોલેજમેન્ટ રસીદો અને ટ્રાયલ કોર્ટના રેકૉર્ડ અને પ્રોસીડિંગના પેજ ૯૯ થી ૧૦૫ પર આંક

૧૪ થી ૧૭ પર પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨) હેઠળના પત્ર/જાણની ઓફિસ નકલો, તે નીચે મુજબ સમાન જણાય છે:

ક્રમ	આરોપી નં	માર્ક	આરપીએડી એકનોલેજમેન્ટ સ્લિપ પર સરનામું	એલએચએ ના પત્રની ઓફિસ કોપી પર આંક નં. અને સરનામું
૧	૧, ૨	એ	કર્ણાવતી સેલ્સ કોર્પોરેશન, અમદાવાદ, લાઈસન્સ ધારક અને માલિક કનૈયાલાલ પત્રાલાલ, ૪/સી, ડાયમંડ કોમ્પ્લેક્સ, નવજીવન પ્રેસ રોડ, નવરંગપુરા, અમદાવાદ	૧૪
૨	૧, ૨	બી	કર્ણાવતી સેલ્સ કોર્પોરેશન, અમદાવાદમાં હાજર વ્યક્તિ, સુરજમલ પત્રાલાલ, ૪/સી, ડાયમંડ કોમ્પ્લેક્સ, નવજીવન પ્રેસ રોડ,	૧૫

			નવરંગપુરા, અમદાવાદ	
૩	૩	સી	કુબેર ટોબેકો પ્રોડક્ટ્સ (પી) લિ., ૩૪/કે, સિરાસપુર દિલ્હી. ૧૧૦૦૪૨.	૧૬
૪	૪	ડી	કુબેર ટોબેકો પ્રોડક્ટ્સ (પી) લિ. ના નોમિની, શ્રી સાવરમલ સૈની, ૩૪/કે, સિરાસપુર દિલ્હી. ૧૧૦૦૪૨.	૧૭

પ૧.૧ ફરિયાદીએ ૬૬૦ નંગ કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખાના પાઉચ ખરીદ્યા હતા, જેનું કુલ વજન ૯૨૪ ગ્રામ હતું અને આરોપી નં. ૨ ને રૂ. ૩૩૦/- આપ્યા હતા અને તે ખરીદી માટે બિલ મેળવ્યું હતું જે આંક ૧૦ પર રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. આર એન્ડ પી ના પેજ ૮૩ પર આંક ૧૦ પર રજૂ કરાયેલ આરોપી નં ૧ અને ૨ ની પેઢી એટલે કે કર્ણાવતી સેલ્સ કોર્પોરેશનના ઉક્ત બિલ પર દર્શાવેલ સરનામું ૪/સી ડાયમંડ કોમ્પ્લેક્સ, નવજીવન પ્રેસ રોડ, નવરંગપુરા, અમદાવાદ છે અને આરપીએડી એકનોલેજમેન્ટ સ્લિપ માર્ક એ અને બી પરનું સરનામું પણ ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ સમાન છે.

૫૧.૨ નમૂનાઓ એકત્ર કરતી વખતે, આરોપી નં ૨ દ્વારા એવું જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે ઉત્પાદક કુબેર પ્રોડક્ટ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ છે અને ખરીદીના બિલની ઝેરોક્ષ નકલ ફરિયાદીને સોંપવામાં આવી હતી જેના પર કુબેર પ્રોડક્ટ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, ૩૪-કે, સિરસપુર, જીટી કરનાલ રોડ, દિલ્હીનું સરનામું લખેલું હતું, ઉક્ત ઝેરોક્ષ નકલ આર એન્ડ પી ના પેજ ૭૭ પર આંક ૭ પર રજૂ કરવામાં આવી છે અને આરપીએડી એકનોલેજમેન્ટ સ્લિપ માર્ક સી અને ડી પરનું સરનામું પણ ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ સમાન છે.

૫૨. જનરલ ક્લોઝીસ એક્ટની કલમ ૨૭ ની જોગવાઈ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"કલમ ૨૭. ટપાલ દ્વારા બજાવણીનો અર્થ. જ્યાં આ અધિનિયમની શરૂઆત પછી કરવામાં આવેલ કોઈપણ કેન્દ્રીય અધિનિયમ અથવા નિયમન કોઈપણ દસ્તાવેજ ટપાલ દ્વારા બજાવવા માટે અધિકૃત કરે છે અથવા તેની આવશ્યકતા ધરાવે છે, પછી ભલે "બજાવણું" અભિવ્યક્તિ હોય અથવા "આપણું" અથવા "મોકલણું" ની અભિવ્યક્તિઓ હોય અથવા કોઈપણ અન્ય અભિવ્યક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે, તો, જ્યાં સુધી અલગ ઈશદો ન દેખાય ત્યાં સુધી, દસ્તાવેજ ધરાવતો પત્ર રજિસ્ટર્ડ ટપાલ દ્વારા યોગ્ય રીતે સરનામું લખીને, પ્રી-પેઇંગ કરીને અને પોસ્ટ

કરીને બજવણી કરવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે, અને, જ્યાં સુધી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, તે સમયે બજવણી થઈ હોવાનું માનવામાં આવશે જે સમયે પત્ર સામાન્ય ટપાલ વ્યવહારમાં પહોંચાડવામાં આવશે."

૫૩. પીએફએ રૂલ્સના નિયમ ૯બી ની જોગવાઈ નીચે મુજબ વંચાય છે:

નિયમ ૯-બી. સંબંધિત વ્યક્તિને રિપોર્ટ મોકલવા માટે લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટી:-

લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટી પ્રોસિક્યુશન દાખલ કર્યા પછી દસ દિવસના સમયગાળામાં નિયમ ૭ ના પેટા-નિયમ (૩) હેઠળ તેમને સોંપવામાં આવેલ ફોર્મ III માં પૃથ્થકરણના પરિણામના અહેવાલની નકલ, રજિસ્ટર્ડ ટપાલ દ્વારા અથવા હાથોહાથ, જે યોગ્ય હોય તે રીતે, તે વ્યક્તિને ફોરવર્ડ કરશે જેની પાસેથી ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા વસ્તુનો નમૂનો લેવામાં આવ્યો હતો, અને તેની સાથે જ તે વ્યક્તિને પણ, જો કોઈ હોય, જેનું નામ, સરનામું અને અન્ય વિગતો અધિનિયમની કલમ ૧૪-એ હેઠળ જાહેર કરવામાં આવી હોય:

શરત એ છે કે જ્યાં નમૂનો અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ બનાવેલા નિયમોની જોગવાઈઓને અનુરૂપ હોય, અને અધિનિયમની કલમ ૧૩ ની પેટા-કલમ (૨) હેઠળ કોઈ પ્રોસિક્યુશનનો ઇરાદો ન હોય અથવા પેટા-કલમ ૨(ઇ) હેઠળ કોઈ કાર્યવાહીનો ઇરાદો ન હોય, લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટી વિજેતાને પરિણામની જાણ કરશે જેની પાસેથી નમૂનો લેવામાં આવ્યો છે અને તે વ્યક્તિને પણ જેનું નામ, સરનામું અને અન્ય વિગતો અધિનિયમની કલમ ૧૪એ હેઠળ જાહેર કરવામાં આવી છે, પબ્લિક એનાલિસ્ટ તરફથી રિપોર્ટ મળ્યાના ૧૦ દિવસમાં.

૫૪. આ તબક્કે સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચેના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપવો લાભદાયી રહેશે

(એ) કે. ભાસ્કરન વિરુદ્ધ શંકરન વૈધન બાલન અને અન્યના કેસમાં (૧૯૯૯) ૭ એસસીસી ૫૧૦ માં નોંધાયેલ ચુકાદામાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

ફરો ૨૪. નિઃશંકપણે અધિનિયમની કલમ ૧૩૩ એવું જરૂરી કરતી નથી કે નોટિસ માત્ર "ટપાલ" દ્વારા જ આપવામાં આવે. તેમ છતાં કલમ ૨૭ માં સમાવિષ્ટ સિદ્ધાંત (ઉપર ટાંકવામાં આવેલ) એવા કિસ્સામાં ફાયદાકારક રીતે આચાર કરી શકાય છે જ્યાં

મોકલનારે તેના પર લખેલા સાચા સરનામા સાથે ટપાલ દ્વારા નોટિસ મોકલી હોય. તો તે મેળવનારને બજાવવામાં આવી હોવાનું માની શકાય છે સિવાય કે તે સાબિત કરે કે તે ખરેખર બજાવવામાં આવી ન હતી અને આવી બજાવણી ન થવા માટે તે જવાબદાર ન હતો. અન્ય કોઈપણ અર્થઘટન ખૂબ જ નબળી સ્થિતિ તરફ દોરી શકે છે કારણ કે ચેકનો ડ્રોઅર જે રકમ ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે તે સફળતાપૂર્વક નોટિસ ટાળીને છળકપટની વ્યૂહરચનાનો આશરો લેશે.

(બી) મેસર્સ અજીત સીઝ્સ લિ. વિરુદ્ધ કે ગોપાલા કૃષ્ણૈયા
(૨૦૧૪) ૧૨ એસસીસી ૬૮૫

૯. આ અદાલતે પછી એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૪ અને જીસી એક્ટની કલમ ૨૭ હેઠળની ધારણાઓની પ્રકૃતિ સમજાવી અને ધ્યાન દોર્યું કે એનઆઈ એક્ટની કલમ ૧૩૮ હેઠળ નોટિસની બજાવણીના પ્રશ્ન પર વિચાર કરતી વખતે આ બે ધારણાઓનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવાનો છે.

૧૦. આમ તે સ્પષ્ટ છે કે એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૪ અદાલતને એવું માની લેવા સક્ષમ બનાવે છે કે કુદરતી ઘટનાઓના સામાન્ય ક્રમમાં, સંદેશાવ્યવહાર પ્રાપ્તકર્તાના સરનામે પહોંચાડવામાં આવ્યો હશે. જીસી એક્ટની કલમ ૨૭ એ ધારણાને

જન્મ આપે છે કે જ્યારે તે રજિસ્ટર્ડ ટપાલ દ્વારા સાચા સરનામે મોકલવામાં આવે ત્યારે નોટિસની બજવણી પ્રભાવિત થઈ છે. નોટિસ બજ્યા વિના પરત આવવા છતાં, તે બજાવવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવે છે અથવા મેળવનારને નોટિસની જાણ હોવાનું માનવામાં આવે છે એવો ફરિયાદમાં દાવો કરવો જરૂરી નથી. જ્યાં સુધી મેળવનાર દ્વારા વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, વ્યવસાયના સામાન્ય ક્રમમાં જે સમયે પત્ર પહોંચાડવામાં આવ્યો હોત તે સમયે નોટિસની બજવણી પ્રભાવિત થઈ હોવાનું માનવામાં આવે છે.

૫૫. જનરલ કલોઝીસ એક્ટની કલમ ૨૭ માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જો કોઈ કેન્દ્રીય અધિનિયમ અથવા નિયમન કોઈપણ દસ્તાવેજને ટપાલ દ્વારા બજાવવા માટે અધિકૃત કરે છે અથવા તેની આવશ્યકતા ધરાવે છે, અથવા "બજાવવું" અભિવ્યક્તિ અથવા "આપવું" અથવા "મોકલવું" ની અભિવ્યક્તિઓ અથવા કોઈપણ અન્ય અભિવ્યક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, તો, જ્યાં સુધી અલગ ઈશદો ન દેખાય ત્યાં સુધી, દસ્તાવેજ ધરાવતો પત્ર રજિસ્ટર્ડ ટપાલ દ્વારા યોગ્ય રીતે સરનામું લખીને, પ્રી-પેઇંગ કરીને અને પોસ્ટ કરીને બજવણી કરવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે, અને, જ્યાં સુધી વિપરીત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, તે સમયે બજવણી થઈ હોવાનું માનવામાં આવશે જે સમયે પત્ર

સામાન્ય ટપાલ વ્યવહારમાં પહોંચાડવામાં આવશે. હાથ પરના કેસમાં લોકલ (હેલ્થ) ઓથોરિટીએ પ્રોસિક્યુશન દાખલ કર્યા પછી દસ દિવસના સમયગાળામાં નિયમ ૭ ના પેટા-નિયમ (૩) હેઠળ તેમને સોંપવામાં આવેલ ફોર્મ III માં પૃથ્થકરણના પરિણામના અહેવાલની નકલ, રજિસ્ટર્ડ ટપાલ દ્વારા, તે વ્યક્તિને ફોરવર્ડ કરવાની હોય છે જેની પાસેથી ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા વસ્તુનો નમૂનો લેવામાં આવ્યો હતો.

૫૬. પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨) હેઠળ નોટિસની બજવણી અંગેના મૌખિક પુરાવા, માર્ક એ, બી, સી અને ડી પર પોસ્ટની એકનોલેજમેન્ટ સ્લિપ પરના સરનામા, આંક ૧૦ પર પ્રતિવાદી આરોપી નં ૧ પેઢીના બિલ પરના સરનામા અને આંક ૭ પર પ્રતિવાદી આરોપી પેઢીના ખરીદી બિલ પરના સરનામા, અને પીએફએ રૂલ્સના નિયમ ૮ની સાથે વાંચતા જનરલ ક્લોઝીસ એક્ટની કલમ ૨૭ ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતા, પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨) હેઠળ નોટિસની બજવણી ન થવા અંગે કોઈ શંકા નથી. ધારણાને નકારી કાઢવા માટે ઉલટતપાસમાં માત્ર ઇનકાર સિવાય આરોપી દ્વારા અન્ય કોઈ વિપરીત પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા નથી. આ અદાલતનો અભિપ્રાય છે કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે એ ધારણાને સમજવામાં ભૂલ કરી છે કે યોગ્ય રીતે સરનામું લખીને પ્રી-પેઇંગ કરીને અને રજિસ્ટર્ડ ટપાલ દ્વારા સામાન્ય ટપાલ વ્યવહારમાં પોસ્ટ કરવાથી બજવણીને અસર થઈ હોવાનું માનવામાં આવશે.

૫૭. પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૩(૨એ) મુજબ, પ્રતિવાદી-આરોપીએ પુનઃપૃથ્થકરણ માટે નમૂનો મોકલવા અદાલતમાં અરજી કરવાની હોય છે. પરંતુ આ કેસમાં પ્રતિવાદી-આરોપી દ્વારા આવી કોઈ અરજી દાખલ કરવામાં આવી ન હતી. તેથી તે નમૂનાની પુનઃતપાસના અધિકાર વિશે બચાવ લઈ શકતો નથી બાબુ લાલ હરગોવિંદદાસ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, ૧૯૭૧ એઆઈઆર(એસસી) ૧૨૭૭; ૧૯૭૧ ૧ એસસીસી ૭૬૭; ૧૯૭૧ ૦ સુપ્રીમ(એસસી) ૧૯૭ ના કેસમાં પૂર્વ ચુકાદો જુઓ;

ફરો ૬. અમારા મતે એવું માનવાનું કોઈ વ્યાજબીપણું નથી કે આરોપી પાસે કલમ ૧૩ (૨) હેઠળ સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરીના ડિરેક્ટરને તેની કસ્ટડીમાં નમૂનો મોકલવાની કોઈ તક નહોતી કારણ કે તેણે તેને મોકલવા માટે અદાલતને કોઈ અરજી કરી ન હતી.... આ કેસમાં અપીલકર્તાને આવો કોઈ બચાવ ઉપલબ્ધ નથી કારણ કે પ્રિઝર્વેટિવ ફોર્મેલિન ઉમેરવામાં આવ્યું હોવાના પુરાવા છે એટલું જ નહીં પરંતુ અપીલકર્તાએ સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરીના ડિરેક્ટરને નમૂનો મોકલવા માટે અરજી પણ કરી ન હતી.

પ્રતિવાદી-આરોપી દ્વારા લેવામાં આવેલ અન્ય બચાવ

૫૮. પ્રતિવાદી માટેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે નમૂના માટે જેટલો જથ્થો લેવામાં આવ્યો હતો તેટલો પબ્લિક એનાલિસ્ટને મોકલવામાં આવ્યો હતો. આ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા જણાવેલા કારણોમાંથી પસાર થઈ છે. ટ્રાયલ કોર્ટે જે એક દલીલ ધ્યાનમાં લીધી છે તે એ છે કે પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ આંક ૧૩ ની કોલમ નં. ૫ માં "ગુટખા (કુબેર બ્રાન્ડ ૬૬૦ પાઉચ પેક ૯૨૪ ગ્રામ) શબ્દો છે અને એવું માનવામાં આવ્યું છે કે જેટલા નમૂના લેવામાં આવ્યા હતા તે બધા નમૂનાઓ મોકલવામાં આવ્યા હતા એટલે કે ૬૬૦ પાઉચ પેક ૯૨૪ ગ્રામ. વાસ્તવમાં એવું નથી. તે માત્ર નમૂનાનું વર્ણન જણાવે છે. તે ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલા મૌખિક પુરાવા સાથે વાંચવું જોઈએ. અન્ય બે નમૂના લોકલ હેલ્થ ઓથોરિટીને મોકલવામાં આવ્યા હતા. ખરીદેલું બિલ પણ આંક.- ૧૦ પર રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. આ તમામ સંજોગોને એકસાથે ધ્યાનમાં લેવા જરૂરી છે. વિદ્વાન નીચલી અદાલત આ પાસાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે.

૫૯. પ્રતિવાદી વતી એ પણ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ કેસમાં અસલ બિલો રજૂ કરવામાં આવ્યા નથી. વિદ્વાન નીચલી અદાલત દ્વારા એ પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરે અદાલત સમક્ષ અસલ બિલ રજૂ કર્યું નથી જેના દ્વારા તેણે નમૂનો ખરીદ્યો હતો. મેં રેકૉર્ડ જોયો છે. અસલ ખરીદી

બિલ પેજ ૮૩ પર આંક ૧૦ પર રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. આંક ૭ પર રજૂ કરવામાં આવેલું બિલ તે બિલની ઝેરોક્ષ નકલ છે જેના દ્વારા આરોપી નં. ૧ અને ૨ એ પ્રતિવાદીઓ-આરોપી નં ૩ અને ૪ પાસેથી ગુટખા ખરીદ્યા છે. અસલ બિલ સ્વાભાવિક રીતે પ્રતિવાદીઓ-આરોપી નં ૧ અને ૨ પાસે છે. અદાલત સમક્ષ અસલ બિલ રજૂ કરવાની એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૦૬ હેઠળ આરોપીની ફરજ છે. જો આંક-૭ પર કોઈ ખોટો દસ્તાવેજ રજૂ કરવામાં આવે છે, તો તે આરોપી પાસે પડેલા અસલ બિલ સાથે મેળવી શકાય છે. કોઈ પોતાની પાસે અસલ બિલ છુપાવીને રાખીને અસલ બિલ રજૂ ન કરવાનો બચાવ લઈ શકે નહીં.

વોરંટી અને નોમિનેશનનો બચાવ

૬૦. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે, નીચલી અદાલતે વોરંટીના બચાવનું ખોટી રીતે મૂલ્યાંકન કર્યું છે. કે ફરિયાદીએ પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૭ નું પાલન કર્યું નથી. કે આરોપી નં. ૩ એ આરોપી નં. ૪ કંપનીનો નોમિની નથી. કે આંક ૭ પરના બિલમાં કોઈ વિકેતાના નામનો ઉલ્લેખ નથી.

૬૧ પ્રતિવાદી માટેના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે, ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લીધું છે કે વિકેતાના નામનો ઉલ્લેખ નથી. અને ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ

મન્નાનભાઈ હસનઅલી અને અન્યના કેસમાં (૧૯૯૯) ૨ જીએલઆર ૧૫૬૭;૧૯૯૮ (૨) જીએલએચ ૯૪૩ માં નોંધાયેલા ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો. આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે...

ફરો પ. શ્રી ત્રિપાઠીએ રજૂઆત કરી કે કારણ કે આરોપી નં. ૧ એ ઉત્પાદક પાસેથી વસ્તુ ખરીદી છે, આરોપી નં. ૧ ને દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. અધિનિયમની કલમ ૧૯(૨) અને નિયમોનો નિયમ ૧૨એ આ હેતુ માટે સુસંગત છે. વિકેતાએ સાબિત કરવાનું છે કે તેણે ઉત્પાદક અથવા વેપારી પાસેથી નિયમ ૧૨એ માં કલ્પના મુજબ વોરંટી સાથે ખોરાકની વસ્તુ ખરીદી છે. તેને માત્ર ત્યારે જ નિર્દોષ છોડી શકાય જો તે સંતોષકારક પુરાવા આપવા સક્ષમ હોય કે તેણે નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત લેખિત વોરંટી સાથે ખોરાકની વસ્તુ ખરીદી છે. વર્તમાન કેસમાં, આરોપી નં. ૧ એ કોઈ પુરાવા આપીને એ સાબિત કર્યું નથી કે તેણે આરોપી નં. ૨ પાસેથી ખોરાકની વસ્તુ ખરીદી છે; કે તેણે વોરંટી સાથે ખોરાકની વસ્તુ ખરીદી છે; કે તેણે વસ્તુ ખરીદ્યા પછી યોગ્ય સ્થિતિમાં સંગ્રહિત કરી હતી અને તેણે તેને એ જ સ્થિતિમાં વેચી હતી જેવી તેણે ખરીદી હતી. મુરલીધર શ્યામલાલ વિરુદ્ધ આસામ રાજ્યના ચુકાદામાં સર્વોચ્ચ અદાલત:

"અમને ડર છે કે અમે આ વાદ સ્વીકારી શકીએ નહીં. ફોર્મ VI-A હેઠળ કલ્પના કર્યા મુજબ ઉપરોક્ત વોરંટીના ધ્યાનમાં તેમાં ડીલર

અથવા વિતરક અથવા ઉત્પાદક દ્વારા ખાસ ઉલ્લેખ હોવો જોઈએ કે, વેચવામાં આવેલ ખોરાકની વસ્તુ ખોરાકની વસ્તુના સમાન પ્રકૃતિ અને ગુણવત્તામાં હતી, જેવો કિસ્સો હોય. તો જ ખોરાકની વસ્તુ ભેળસેળયુક્ત હોવા છતાં તેને નિર્દોષ છોડવામાં આવશે. ઉત્પાદકો, ડીલર અથવા વિતરક સામે કાર્યવાહી કરવા પ્રોસિક્યુશન માટે તે ખુલ્લું રહેશે.

૬. મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ઓફ દિલ્હી વિરુદ્ધ ટેકચંદના કેસમાં, ન તો એવો પુરાવો હતો કે ઉત્પાદકના માલની શુદ્ધતાની ખાતરી આપતા લેબલવાળા કન્ટેનરમાંથી નમૂના લેવામાં આવ્યા હતા ન તો ઇન્વોઈસમાં આવી કોઈ વોરંટી મળી હતી; સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું કે વિક્રેતા નિયમોના નિયમ ૧૨એ સાથે વાંચતા અધિનિયમની કલમ ૧૮(૨) હેઠળ સુરક્ષિત નથી.

૭. આરોપી નં. ૧ વતી એવી દલીલ ઉઠાવવામાં આવે છે કે અધિનિયમની કલમ ૧૪ ની શરતમાં ડીમિંગ ફિક્શન (માની લેવાની કલ્પના) ને ધ્યાનમાં રાખીને, બિલને વોરંટી તરીકે ગણવામાં આવવું જોઈએ. વર્તમાન કેસમાં, આરોપી નં. ૧ ના નામે ખોરાકની વસ્તુ અથવા બ્રાન્ડ નામનું વર્ણન આપતું કોઈ બિલ ન હતું અને ફોર્મ VI-A માં કલ્પના કર્યા મુજબ વોરંટી જાહેર કરતું કન્ટેનર પર કોઈ લેબલ ન હતું. માત્ર એટલા માટે કે આરોપી નં. ૧

એ અન્ય કોઈ વેપારીના નામે બિલ રજૂ કર્યું, કોઈ એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે નહીં કે જે ઉત્પાદકે બિલ જારી કર્યું છે તે વસ્તુ માટે જવાબદાર છે જે ભેળસેળયુક્ત હતી. તે ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે.

૬૨. ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદામાં આરોપીના નામે કોઈ બિલ ન હતું, જે ખોરાકની વસ્તુ અથવા બ્રાન્ડ નામનું વર્ણન આપતું હોય અને આરોપી નં.૧ એ અન્ય કોઈ વેપારીના નામે બિલ રજૂ કર્યું હતું. આ ચુકાદો આરોપીને મદદરૂપ થતો નથી કારણ કે નિશાની ૭ પર રજૂ કરાયેલ બિલ આરોપી નં.૧ કર્ણાવતી સેલ્સ કોર્પોરેશનના નામે છે.

૬૨.૧ ટ્રાયલ કોર્ટે અવલોકન કર્યું છે કે પ્રોસિક્યુશને કોઈપણ આધાર વિના પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૭ નો ભંગ કર્યો છે. પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૭(૨) હેઠળ કંપનીની ફરજ છે કે, કંપનીએ સ્થાનિક આરોગ્ય સત્તાધિકારીને નોટિસ આપવી પડશે કે તેણે આ હેતુ માટે વ્યક્તિને નોમિનેટ કર્યા છે. પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૭(૩) મુજબ કલમ ૧૭(૨) હેઠળ નોમિનેટ થયેલ વ્યક્તિ જ્યાં સુધી આવું નોમિનેશન રદ ન થાય ત્યાં સુધી જવાબદાર વ્યક્તિ તરીકે ચાલુ રહેશે.

૬૨.૨ આરોપીઓએ એ દર્શાવવા માટે કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા નથી કે, કંપનીએ પીએફએ એક્ટની કલમ ૧૭(૨) હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિને નોમિનેટ કર્યા છે. એ સાબિત કરવું ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરની ફરજ નથી કે આરોપી કંપનીના વ્યવસાયના સંચાલન માટે જવાબદાર છે. એઆઈઆર ૧૯૯૨ એસસી ૧૧૬૮. ફરિયાદમાં ખાસ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે નમૂનો લેતી વખતે પ્રતિવાદી નં ૨ હાજર હતા અને પ્રતિવાદી નં. ૧ નો વ્યવસાય ચલાવતા હતા. એ પણ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રતિવાદી નં. ૩ પ્રતિવાદી નં. ૪ ના નોમિની છે. આમ આરોપીઓએ તેમના પર મૂકવામાં આવેલો બોજો ઉઠાવવાનો છે.

અપીલીય અદાલતની સત્તા

૬૩. ૨૦૦૭(૪) એસસીસી ૪૧૫ માં નોંધાયેલ ચંદ્રપ્પા અને અન્ય વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્યના કેસમાં. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલમાં અપીલીય અદાલતની સત્તાના વિષય પર અમુક નિર્ણયો ધ્યાનમાં લીધા છે અને સામાન્ય સિદ્ધાંતો તારવ્યા છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

(૧) અપીલીય અદાલત પાસે એવા પુરાવાઓની સમીક્ષા, પુનઃ મૂલ્યાંકન અને પુનર્વિચારણા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે જેના પર નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ આધારિત છે;

(૨) ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, નિયંત્રણ અથવા શરત મૂકતો નથી અને અપીલીય અદાલત તેની સમક્ષના પુરાવા પર હકીકત અને કાયદા બંનેના પ્રશ્નો પર પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે;

(૩) વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ, જેમ કે, 'નોંધપાત્ર અને અનિવાર્ય કારણો', 'સારા અને પૂરતા આધારો', 'ખૂબ જ મજબૂત સંજોગો', 'વિકૃત નિષ્કર્ષો', 'સ્પષ્ટ ભૂલો', વગેરેનો હેતુ નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલમાં અપીલીય અદાલતની વિસ્તૃત સત્તાઓને ઘટાડવાનો નથી. આવી શબ્દાવલી પુરાવાઓની સમીક્ષા કરવાની અને તેના પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની અદાલતની સત્તાને ઘટાડવા કરતાં નિર્દોષ છૂટકારામાં દખલ કરવાની અપીલીય અદાલતની અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટે 'ભાષાના અલંકારો' ની પ્રકૃતિમાં વધુ છે.

(૪) અપીલીય અદાલતે, જોકે, એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કિસ્સામાં, આરોપીની તરફેણમાં બેવડી ધારણા હોય છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ તેને નિર્દોષ હોવાની ધારણા ઉપલબ્ધ છે કે સક્ષમ અદાલત દ્વારા દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિને નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ તેનો નિર્દોષ છૂટકારો મેળવી લીધો

હોવાથી, તેની નિર્દોષતાની ધારણાને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ પ્રબળ,
પુનઃ સમર્થિત અને મજબૂત બનાવવામાં આવે છે.

(૫) જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય
હોય, તો અપીલીય અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા
નિર્દોષ છૂટકારાના તારણને ખતેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં"

૬૪. આ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે અપીલીય
અદાલતની સત્તા અંગેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો માટે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત
દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં લીધો છે. કે સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે
અપીલીય અદાલત પાસે પુરાવાઓનું પુનઃ મૂલ્યાંકન અને પુનર્વિચારણા કરવાની
સંપૂર્ણ સત્તા છે. આ અદાલતે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓનું ધ્યાન લીધું છે અને તેનું
પુનઃ મૂલ્યાંકન કર્યું છે અને જોયું છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે પુરાવાના સ્વીકાર્ય
નોંધપાત્ર ભાગ પર આધાર રાખ્યો નથી; વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે પુરાવાના નિયમો
એટલે કે વૈધાનિક ધારણા, સાબિતીનો બોજો અને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા
નિર્ધારિત કાયદાની સંપૂર્ણ અવગણના કરી છે; એવું માનવામાં ભૂલ કરી છે કે
પ્રોસિક્યુશન માટેની સંમતિ મનના ઉપયોગ વિનાની છે; કલમ ૧૩(૨) હેઠળ
નોટિસ બજાવવામાં આવી નથી; વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે પબ્લિક એનાલિસ્ટના
રિપોર્ટનું ખોટી રીતે મૂલ્યાંકન કર્યું છે જે વૈધાનિક સ્વીકાર્ય પુરાવો છે.

એ પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રોસિક્યુશને એવા પુરાવા રજૂ કર્યા છે જેના દ્વારા, વ્યક્તિ માત્ર ને માત્ર દોષિત ઠરાવવાના નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે. કે આ કેસમાં રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય નથી. કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ ખોટા નિષ્કર્ષ પર આવી છે અને આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી દીધા છે જે ન્યાયની કસુવાવડ સમાન છે. તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાં ફેરફાર કરવો જરૂરી છે અને અપીલ મંજૂર કરવી જરૂરી છે.

૬૫. નિષ્કર્ષ: ઉપર ચર્ચા કરેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં રાખીને નીચેની હકીકતો ઉભરી આવી:

(એ) પૃથ્થકરણ માટે લેવામાં આવેલા નમૂના/વસ્તુઓમાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ ૧.૬૧% છે, તે ગેરહાજર હોવું જોઈએ.

(બી) પીએફએ એક્ટ અથવા પીએફએ રૂલ્સ અને તેના પરિશિષ્ટ હેઠળ નિર્ધારિત સિવાય ખોરાકમાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટને એડિટિવ તરીકે ઉમેરવાનું નથી.

(સી) એન્ટીકેકિંગ એજન્ટ તરીકે મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ ધરાવતા ગુટખાનો નમૂનો એ પીએફએ એક્ટના નિયમો ૬૨ નો ભંગ છે.

(ડી) $MgCo$ ૩ ધરાવતો નમૂનો તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે, પેક કરવામાં આવ્યો છે જેનાથી તે પીએફએ એક્ટની કલમ

૨(આઈએક્સ)(ઈ) ના અર્થમાં સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક બની ગયો છે.

(ઈ) નમૂનામાં આંશિક રીતે વિઘટિત પદાર્થ ($MgCo_3$) છે જે અન્યથા પીએફએ એક્ટની કલમ ૨(આઈએ)(એફ) હેઠળ માનવ વપરાશ માટે અયોગ્ય છે.

(એફ) નમૂનામાં તેના સંબંધમાં નિર્ધારિત કર્યા સિવાયના કલરિંગ મેટર હાજર છે (રંગ જાળવી રાખનાર એજન્ટ તરીકે મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ) જેને ભેળસેળયુક્ત કહી શકાય.

(જી) પીએફએ એક્ટની કલમ ૭ કોઈપણ ભેળસેળયુક્ત ખોરાકના ઉત્પાદન, વેચાણ, સંગ્રહ, વેચાણ અથવા વિતરણ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. આ કેસમાં આરોપી નં. ૧ અને ૨ દ્વારા ગુટખા કુબેર બ્રાન્ડનું ઉત્પાદન અથવા વેચાણ સાબિત થાય છે.

(એચ) આરોપી નં. ૩ અને ૪ એ કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખાનો સંગ્રહ, વેચાણ અથવા વિતરણ કર્યું છે જેને ભેળસેળયુક્ત ખોરાક કહી શકાય.

(આઈ) આરોપી નં. ૧ અને ૨ એ વેચાણ માટે ગુટખા કુબેર બ્રાન્ડનું ઉત્પાદન કર્યું હતું જે ભેળસેળયુક્ત અને મિસબ્રાન્ડેડ ખોરાક હતો.

(જે) પબ્લિક એનાલિસ્ટ રિપોર્ટ મુજબ કુબેર બ્રાન્ડ ગુટખાનું લેબલ પીએફએ રૂલ્સના નિયમ ૩૨(બી) નું પાલન કરતું નથી.

૬૬. કેસની હકીકતો, પ્રતિવાદી-આરોપી સામે ઘડવામાં આવેલ ચાર્જ, રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલ અને સાબિત થયેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતા પ્રોસિક્યુશને પીએફએ એક્ટની કલમ ૭(i)(ii) સાથે વાંચતા ૧૬(૧એ)(i) ને આધીન કલમ ૧૬(૧)(એ)(i) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાના તત્વો સાબિત કર્યા છે.

સજા:

૬૭. આ કેસમાં સાબિત થયેલા ગુનાઓ માટે નિર્ધારિત સજા નીચે મુજબ છે;

સીરીયલ નંબર	વિભાગ	સજા	લઘુત્તમ
૧	૧૬(૧)(a) (i)	૩ વર્ષ સુધીની મુદત માટે કેદ અને દંડ	છ મહિનાથી ઓછી ન હોય તેવી મુદત માટે કેદ અને ૧૦૦૦ રૂપિયાથી ઓછો ન હોય તેવો દંડ
૨	૧૬(૧)(a)	પર્યાપ્ત અને વિશેષ	પર્યાપ્ત અને વિશેષ

	(i)	કારણોસર ૨ વર્ષ સુધીની મુદત માટે કેદ અને દંડ	કારણોસર ત્રણ મહિનાથી ઓછી ન હોય તેવી મુદત માટે કેદ અને ૫૦૦ રૂપિયાથી ઓછો ન હોય તેવો દંડ
૩	૧૬(૧ A) (i) (ii)	૬ વર્ષ સુધીની મુદત માટે કેદ અને દંડ	એક વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદત માટે કેદ અને ૨૦૦૦ રૂપિયાથી ઓછો ન હોય તેવો દંડ

૬૮. ખોરાકમાં ભેળસેળ એ જાહેર આરોગ્ય માટે ખતરો છે. પીએફએ એક્ટ એ સામાજિક વિરોધી દુષણને નાબૂદ કરવા અને ખોરાકની વસ્તુઓમાં શુદ્ધતા સુનિશ્ચિત કરવાના ઉદ્દેશ્યથી ઘડવામાં આવ્યો છે. અધિનિયમના ઉપરોક્ત ઉદ્દેશ્ય અને વિધાનમંડળના ઈરાદાને ધ્યાનમાં રાખીને જે એ હકીકત દ્વારા પ્રગટ થાય છે કે એક વર્ષના સમયગાળા માટે કેદની લઘુત્તમ સજા. (રામાજી મિસિર વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, (૧૯૬૨) સપ્લીમેન્ટરી ૨ એસસીઆર ૭૪૫ = (એઆઈઆર ૧૯૬૩ એસસી ૧૦૮૮) = (૧૯૬૩ (૨) ક્રિ એલજે ૧૭૩) નો કેસ)

કલ. ૧૩ એપ્રિલ, ૨૦૦૪ ના રોજ દયાળ સિંહ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્યના કેસમાં ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતે (૨૦૦૪) ૫ એસસીસી ૭૨૧ માં નોંધાયેલ છે, તેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે;

ફકરો ૧૫. વર્તમાન કેસમાં એ વિવાદિત નથી કે આરોપ મૂકવામાં આવેલ ગુના માટે કાયદા દ્વારા ૬ મહિનાની સખત કેદની લઘુત્તમ સજા નિર્ધારિત છે. અપીલકર્તાને ૬ મહિનાની સખત કેદ ભોગવવાની સજા ફટકારવામાં આવી છે જે લઘુત્તમ સજા છે. એન. સુકુમારન નાયર (ઉપર મુજબ) માં પસાર કરાયેલ પ્રકૃતિનો આદેશ પસાર કરીને સજામાં ફેરફાર કરવા માટે અમે વલણ ધરાવતા નથી જ્યાં આ અદાલતે તેના અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને માત્ર દંડની સજા લાદી હતી અને રાજ્યને દંડ માટે સાદી કેદની સજામાં ઘટાડો કરવા માટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૩૩ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. વર્તમાન કેસમાં અપીલકર્તાને ૬ મહિનાની સખત કેદ ભોગવવાની સજા ફટકારવામાં આવી છે. વધુમાં અમે નિશ્ચિતપણે એવા દષ્ટિકોણના છીએ કે ખોરાકની વસ્તુઓના ગ્રાહકોના હિતની સુરક્ષા માટે પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમોનું કડક પાલન આવશ્યક છે. જો ગુનેગારો માત્ર દંડ સાથે છૂટી શકતા હોય તો કડક કાયદાઓનો કોઈ અર્થ રહેશે નહીં.

તેથી, અમને અપીલકર્તા સામે લાદવામાં આવેલી સજામાં દખલ કરવાનું કોઈ કારણ જણાતું નથી.

૭૦. આ અદાલતે લઘુત્તમ સજા માટે નીચેના પાસાઓ ધ્યાનમાં લીધા છે.

(એ) જેમ નોંધવામાં આવ્યું છે કે નમૂનામાં મેગ્નેશિયમ કાર્બોનેટ હતું જે સ્વાસ્થ્ય માટે હાનિકારક છે, કલમ ૧૬(૧એ)(i)(ii) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો આકર્ષાય છે.

(બી) તે ગુના માટે નિર્ધારિત સજા ૬ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાશે તેવી મુદત માટેની કેદ અને દંડ છે. લઘુત્તમ સજા એવી મુદત માટેની કેદ છે જે એક વર્ષથી ઓછી નહીં હોય અને દંડ જે રૂ ૨૦૦૦/- થી ઓછો નહીં હોય.

(સી) ફરિયાદ દાખલ કરવાના સંસ્થાપન પછી ૨૨ વર્ષથી વધુ સમય વીતી ગયો છે.

(ડી) પ્રતિવાદી-આરોપીઓને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ છોડવામાં આવ્યા છે. તેથી તેઓ ક્યારેય કસ્ટડીમાં ન હતા.

૭૧. અહીં ઉપરની ચર્ચા, કેસની હકીકત અને સંજોગો, પીએફએ એક્ટનો ઉદ્દેશ્ય, ઉપર દર્શાવેલ કેસોમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટનું તારણ વિકૃત, ગેરકાયદેસર અને કાયદાની

વિરુદ્ધ છે. રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેતા, મારો અભિપ્રાય છે કે પ્રોસિક્યુશને આરોપી સામે મૂકવામાં આવેલ આરોપ સાબિત કર્યો છે તેથી, અપીલકર્તા મૂળ ફરિયાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ મંજૂર કરવી જરૂરી છે અને તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે છે. તેથી, નીચે મુજબનો આદેશ પસાર કરવામાં આવે છે.

:::: અંતિમ આદેશ :::

(૧) વર્તમાન ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૯૪/ ૨૦૦૮ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ, ૧૯૫૪ ની કલમ ૭(i)(ii) સાથે વાંચતા કલમ ૧૬(૧)(એ)(i) અને કલમ ૧૬(૧એ)(i)(ii) હેઠળના ગુના માટે કોડની કલમ ૨૪૮(૧) હેઠળ ૨૨.૧૦.૨૦૦૭ ના રોજનો પડકારાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો અને આદેશ જે વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, કોર્ટ નં ૬, અમદાવાદ દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬/ ૧૯૯૮ માં પસાર કરવામાં આવ્યો છે તેને અત્રેથી રદ અને બાતલ કરવામાં આવે છે.

(૨) પ્રતિવાદી નં ૧ આરોપી શ્રી કનૈયાલાલ પન્નાલાલ, કર્ણાવતી સેલ્સ કોર્પોરેશન, અમદાવાદ, ૪/સી, ડાયમંડ કોમ્પ્લેક્સ, નવજીવન પ્રેસ રોડ,

નવરંગપુરા, અમદાવાદના લાઇસન્સ ધારક અને માલિકને અત્રેથી ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬/૧૯૯૮ માં પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ, ૧૯૫૪ ની કલમ ૭(i)(ii) સાથે વાંચતા કલમ ૧૬(૧)(એ)(i) અને કલમ ૧૬(૧એ)(i)(ii) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે કોડની કલમ ૨૫૫(૧) હેઠળ દોષિત ઠરાવવામાં આવે છે. પ્રતિવાદી નં ૧ આરોપીને એક વર્ષની કેદની સજા અને રૂ. ૧૦,૦૦૦ (દસ હજાર) ના દંડની સજા ફટકારવામાં આવે છે દંડ ભરવામાં કસૂર થવા પર પ્રતિવાદી-આરોપી ત્રણ મહિનાની સાદી કેદની સજા ભોગવશે. આરોપી ટ્રાયલ દરમિયાન પહેલેથી જ ભોગવેલી અટકાયતના સમયગાળા માટે સેટ ઓફ મેળવવા માટે હકદાર છે, જો કોઈ હોય તો.

(૩) પ્રતિવાદી નં ૨ આરોપી- શ્રી સુરજમલ પન્નાલાલ, કર્ણાવતી સેલ્સ કોર્પોરેશન, અમદાવાદ ખાતે હાજર વ્યક્તિ, ૨/૬, દેવભૂમિ એપાર્ટમેન્ટ, ડ્રાઇવિંગ રોડ, અમદાવાદને અત્રેથી ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬/૧૯૯૮ માં પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ, ૧૯૫૪ ની કલમ ૭(i)(ii) સાથે વાંચતા કલમ ૧૬(૧)(એ)(i) અને કલમ ૧૬(૧એ)(i)(ii) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે કોડની કલમ ૨૫૫(૧) હેઠળ દોષિત ઠરાવવામાં આવે છે. પ્રતિવાદી નં ૨ આરોપીને એક વર્ષની કેદની સજા અને રૂ. ૧૦,૦૦૦ (દસ હજાર) ના દંડની સજા ફટકારવામાં આવે છે દંડ ભરવામાં કસૂર થવા પર પ્રતિવાદી-આરોપી ત્રણ મહિનાની સાદી કેદની સજા ભોગવશે. આરોપી ટ્રાયલ દરમિયાન પહેલેથી જ

ભોગવેલી અટકાયતના સમયગાળા માટે સેટ ઓફ મેળવવા માટે હકદાર છે, જો કોઈ હોય તો.

(જ) પ્રતિવાદી નં ૩ આરોપી-શ્રી સાવરમલ સૈની, કુબેર ટોબેકો પ્રોડક્ટ્સ (પી) લિ. ના નોમિની, ૩૪/કે, સિરસપુર દિલ્હી. ૧૧૦૦૪૨ ને અત્રેથી ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬/૧૯૯૮ માં પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ, ૧૯૫૪ ની કલમ ૭(i)(ii) સાથે વાંચતા કલમ ૧૬(૧)(એ)(i) અને કલમ ૧૬(૧એ)(i)(ii) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે કોડની કલમ ૨૫૫(૧) હેઠળ દોષિત ઠરાવવામાં આવે છે. પ્રતિવાદી નં ૩ આરોપીને એક વર્ષની કેદની સજા અને રૂ. ૧૦,૦૦૦ (દસ હજાર) ના દંડની સજા ફટકારવામાં આવે છે, દંડ ભરવામાં કસૂર થવા પર પ્રતિવાદી-આરોપી ત્રણ મહિનાની સાદી કેદની સજા ભોગવશે. આરોપી ટ્રાયલ દરમિયાન પહેલેથી જ ભોગવેલી અટકાયતના સમયગાળા માટે સેટ ઓફ મેળવવા માટે હકદાર છે, જો કોઈ હોય તો.

(પ) પ્રતિવાદી નં. ૧, ૨ અને ૩ ને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આ ચુકાદો પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ૧૫ દિવસની અંદર ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ આત્મસમર્પણ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે જેમાં નિષ્ફળ થવા પર વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ કાયદા મુજબ સજાના અમલ માટે વોરંટ જારી કરશે.

(૬) પ્રતિવાદી નં ૪ આરોપી – કુબેર ટોબેકો પ્રોડક્ટ્સ (પી) લિ. કંપની, ૩૪/ કે, સિરસપુર દિલ્હી. ૧૧૦૦૪૨. ને અત્રેથી ક્રિમિનલ કેસ નં. ૬/૧૯૯૮ માં પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ, ૧૯૫૪ ની કલમ ૭(i)(ii) સાથે વાંચતા કલમ ૧૬(૧)(એ)(i) અને કલમ ૧૬(૧એ)(i) (ii) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે કોડની કલમ ૨૫૫(૧) હેઠળ દોષિત ઠરાવવામાં આવે છે. પ્રતિવાદી નં ૪ આરોપી (કંપની) ને માત્ર રૂ. ૨૫,૦૦૦ (પચ્ચીસ હજાર) નો દંડ ફટકારવામાં આવે છે. દંડ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આ ચુકાદો પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી એક મહિનાની અંદર ટ્રાયલ કોર્ટમાં જમા કરાવવાનો રહેશે. નિર્ધારિત સમયની અંદર દંડની રકમ જમા કરવામાં નિષ્ફળ થવા પર, ટ્રાયલ કોર્ટ કાયદા અનુસાર દંડની રકમ વસૂલવા માટે અમલની કાર્યવાહી કરશે.

(૭) પ્રતિવાદીઓ – આરોપીના જામીન બોન્ડ રદ કરવામાં આવે છે.

(૮) નિયમો સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

(૯) રજિસ્ટ્રીને કોડની કલમ ૩૮૮ હેઠળ પ્રમાણપત્ર માટે સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટને ચુકાદાની નકલ મોકલવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

(૧૦) રેકૉર્ડ અને પ્રોસીડિંગ્સ તાત્કાલિક સંબંધિત અદાલતને પાછા મોકલવામાં આવે.

કે. પીયૂષ/જેએનડબલ્યુ

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.